

Otto Sovelius

“ME OLEMME XR JA TE OLETTE ME”
Analyysi populismista ja Extinction
Rebellion -liikkeestä

TIIVISTELMÄ

Sovelius Otto: "Me olemme XR ja te olette me": Analyysi populismista ja Extinction Rebellion -liikkeestä
Kandidaatin tutkielma
Tampereen yliopisto
Politiikan tutkimuksen tutkinto-ohjelma / Kansainvälisen politiikan opintosuunta
Toukokuu 2021

31. lokakuuta 2018 Lontoon Parliament Squarelle kokoontui arviolta 1000 ihmistä kuuluttamaan kapinajulistuksen Iso-Britannian hallitusta vastaan. Julistuksessa lausutaan, että kun hallitus ja lainsäädäntö eivät kykene antamaan kansalaisille mitään varmuutta riittävästä suojelusta ja hyvinvoinnin turvaamisesta, tulee kapinoinnista ja tottelemattomuudesta kansalaisvelvollisuus.

Extinction Rebellion -liikkeen (XR) toiminta on ulkoparlamentaarista ja kansalaistottelemattomuuden aktiin perustuvaa. Liikkeen muodostama toimintamalli on kansalaisvastarinta, joka perustuu yhteiskunnallisen häiriön tarkoitukselliseen aiheuttamiseen lakeja rikkomalla. Huolimatta liikkeen muodostamasta antagonistisesta asetelmasta, ei sitä voida pitää anarkistisena, vaan XR-liike on suoran toiminnan ja epäsuoran kansalaistottelemattomuuden avulla yhteiskunnan järjestelmämuutosta tavoitteleva kansalaisliike, jonka agenda on selkeästi poliittinen. XR-liike onkin monesta näkökulmasta helppo nähdä populistisena, kun tarkastelee heidän käyttämää voimakasta retoriikka, toiminnan performatiivisuutta ja vastakkainasettelua valtaapitävää hallintoa kohtaan. Toisaalta XR-liikkeessä korostuu vahvasti pluralistinen maailmankuva, ihmisten yhdenvertaisuus sekä universaalit ihmisoikeudet, jotka eivät perinteisesti, ainakaan Eurooppa keskeisessä, populismin tutkimuksessa ole olleet niitä ensimmäisiä populismiin liitettyjä piirteitä

Tutkielmassa tarkastellaan Ernesto Laclau'n rakentaman populismiteorian muodostamassa viitekehyksessä voidaanko XR-liikettä pitää hänen muodostaman määritelmän mukaisena populistisena liikkeenä. Laclau'n teoriasta etsitään teoreettisia käsitteitä ja niiden avulla muodostetaan tutkielmalle populismia määritteleviä tunnusmerkkejä. Tutkielman aineistona on XR-liike, jonka strategiaa, toiminnan muotoja ja ideologiaa tarkastellaan analysoimalla liikkeen toimittaman käsikirjan *This is Not a Drill* avulla. Tutkielman tutkimusmenetelmänä on teorialähtöinen sisällönanalyysi, jonka avulla tarkastellaan sekä aineiston sopivuutta teoriaan että testataan teorian rajoja uudessa yhteydessä. Tutkimusmenetelmässä on kuitenkin myös empiirisen tapaustutkimuksen piirteitä, koska aineisto on kuvaus XR-liikkeestä yhdessä ajassa ja paikassa.

Analyysin johtopäätöksenä on, että XR-liikettä voidaan pitää Ernesto Laclau'n näkökulmassa populistisena liikkeenä. XR-liike on rakennettu muodostamaan laajan heterogeenisen kansalaisten joukon välille yhtäläisyysketju, on diskurssiltaan ja performatiivisuudeltaan selkeästi populistinen ja esittää muodostetun kollektiivisen identiteetin avulla selkeitä vaatimuksia, jotka ovat kuitenkin syvemmin tarkasteltuna monitulkintaisia ja tarkoituksellisen epämääräisiä

Avainsanat: Extinction Rebellion, populismi, Ernesto Laclau, poliittinen logiikka

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

Sisällysluettelo

Sisällysluettelo	3
1. Johdanto	4
2. Populismi	6
2.1. Teoreettinen viitekehys	6
2.2. Populismin määrittelemisen vaikeus tutkimuskirjallisuudessa	6
2.3. Ernesto Laclaun populismiteoria.....	11
2.4. Laclaun teoriasta johdetut populismin tunnusmerkit	16
3. Extinction Rebellion-liike	18
3.1. Tutkielman aineiston ja liikkeen esittely.....	18
3.2. Ilmasto- ja ympäristöhätätila.....	20
3.3. Kansalaisvastarinnan malli.....	21
3.4. Antagonistinen asetelma.....	22
4. Analyysi	24
4.1. Tutkimusmenetelmä	24
4.2. Populismin tunnusmerkit.....	24
4.2.1. Kansa ja eliitti	25
4.2.2. Johtajan funktio.....	26
4.2.3. Antagonistinen asetelma	29
4.2.4. Yhtäläisyydenketju.....	31
4.3. Kriittinen reflektio analyysistä	33
5. Johtopäätökset ja jatkotutkimuksen tarve	35
6. Lähdeluettelo.....	38

1. Johdanto

Populismi harvoin esiintyy yksin. On tarpeellista selvittää, minkä kanssa se kulloinkin esiintyy. (Rovira Kaltwasser, Cristóbal & Mudde 2013, 17).¹

Varsinkin 2010-luvulla populismi on globaalisti noussut merkittäväksi poliittiseksi tekijäksi. Ympäri maailmaa on myös ilmaantunut ennennäkemätön kirjon uudenlaisia poliittisia puolueita sekä -liikehdintöjä, joita voidaan pitää monesta eri lähestymiskulmasta populistisina. Uusien poliittisten liikehdintöjen harjoittamaa populismia ja niiden populistisuutta on syytä tutkia avoimesti, jotta ilmiötä suosiota voitaisiin ymmärtää paremmin. Cristóbal Rovira Kaltwasser ja Cas Mudde vetosivat kirjassaan *Populism* (2013) tutkijoihin, ettei alalle kumuloitunutta kirjallisuutta ylenkatsottaisi, vaan tutkijoiden tulisi pyrkiä sen avulla käsitteellistämään ilmiötä selkeämmin. Tällä ajatuksella he tarkoittivat itse populismin määritelmän kirkastamisen lisäksi sitä, että valaistaisiin myös sitä määrittelyä mikä ei ole populismia.

Tässä tutkielmassa otetaan vastaan tuo haaste ja yritetään selvittää, voidaanko Extinction Rebellion (XR) liikettä pitää populistisena liikkeenä. XR-liike on helppo nähdä monella tavalla populistisena, kun tarkastelee heidän käyttämää voimakasta retoriikka, toiminnan performatiivisuutta ja vastakkainasettelua valtaapitävän hallintoa kohtaan. Saman aikaisesti liike on pluralistinen, arvoiltaan yhdenvertaisuutta kunnioittava ja liike perustaa argumenttinsa sekä vaatimuksensa vahvasti tieteelliseen tietoon. Pluralismi, yhdenvertaisuuden sekä teknokratian korostaminen ovat, ainakin julkisuudessa käydyissä keskusteluissa niitä harvoin populismiin liitettyjä ominaisuuksia.

Ongelma populismin tarkasta määrittelystä on perustava haaste myös tämän tutkimuksen tekemiselle. Poliitiikan tutkimuksen tieteenalalla populismin määrittelyn vaikeus on johtanut vuosikymmeniä kestäneisiin debatteihin, eikä konsensusta kattavasta yleisteoriasta ole löydetty. Populismin tutkimuksessa on muodostunut eri näkökulmia tai lähestymistapoja painottavia koulukuntia, joista merkittävimpinä voidaan pitää neljää eri lähestymistapaa, joissa populismi nähdään poliittisena ideologiana, strategiana, diskussina ja logiikkana. Tutkimuskirjallisuudesta voidaan kuitenkin eri koulukuntien välillä havaita kasvavaa ymmärrystä siitä, miten populismia tulisi tulkita ja teoretisoida. Useiden alan johtavien tutkijoiden mukaan (ks. esim. Rovira Kaltwasser, Cristóbal ym. 2017, 19) Ernesto Laclau muodostamaa teoriaa populismista ja hänen ontologista lähestymistä populismiin poliittisena logiikkana voidaan pitää pohjana monille siitä myöhemmin johdettuihin näkökulmiin. Ernesto Laclau saavuttama asema populismintutkimuksen johtavana nimenä (Mudde 2017, 40) ja

¹ Populism rarely travels alone. It is necessary to identify what it travels with.

hänen teoriansa keskeinen asema tutkimuskirjallisuudessa ovat perusteet tässä tutkimuksessa käytetyn viitekehykselle.

Tutkielmassa keskitytään ensin esittelemään populismia, joka on tutkielman teoreettinen viitekehys. Aluksi esitellään lyhyesti populismin politiikan tutkimukselle muodostamaa määrittelemisen haastetta, jonka jälkeen syvennyttään Laclaun näkemykseen populismista ja analysoidaan hänen muodostamaansa teoriaa populismista. Laclaun teoriasta nostetaan teoreettisia käsitteitä ja merkityssisältöjä, jotka kuvaavat tai liittyvät populismiin, joiden avulla muodostetaan tutkielmalle tunnusmerkit populismin tunnistamiseksi. Seuraavassa vaiheessa keskitytään tutkielman aineistoon ja esitellään tutkimusmenetelmä. Primääriaineistosta pyritään sisällön analyysin avulla muodostamaan selkeä kuva XR-liikkeen toiminnasta, strategiasta ja visioista. Lisäksi aineistosta nostetaan esiin XR-liikkeen käyttämää diskurssia ja retoriikkaa.

Varsinaisessa analyysiluvussa käydään Laclaun teorian pohjalta muodostettujen tunnusmerkkien avulla systemaattisesti läpi primääriaineisto ja pyritään löytämään yhtymäkohtia johtopäätöksien perustelemiseksi. Menetelmänä on teorialähtöinen sisällönanalyysi, jossa Laclaun teoria muodostaa tutkimuksen viitekehysten. Lopuksi esitellään analyysin perusteella muodostetut johtopäätökset sekä tutkimuksen pohjalta heränneet jatkotutkimustarpeet.

2. Populismi

2.1. Teoreettinen viitekehys

Tutkimuksen teoreettisena pohjana ja analyysin viitekehysenä on Ernesto Laclau'n *On Populist Reason* (2005a) teoksessa esitelty ja hänen mittavan tutkimustyönsä pohjalta yksityiskohtaisesti rakennettu teoria populismista. Populismien Laclau näkee ensisijaisesti poliittisena logiikkana ja hänen näkökulmansa on toiminut usean siitä johdetun, tai sitä vastaan asettuneiden populismista muodostettujen alkulähteenä. Laclau'n asema tieteenalan johtavana tutkijana sekä hänen muodostaman teorian keskeinen asema tieteenalan tutkimustyössä ovat perusteet viitekehysten valintaan.

Tutkielmassa tarkastellaan Laclau'n rakentaman populismiteorian muodostamassa viitekehyksessä XR-liikkeen populistisuutta ja pyritään selvittämään, *voidaanko Extinction Rebellion -liikettä pitää Ernesto Laclau'n muodostaman määritelmän mukaisena populistisena liikkeenä*. Kysymys muodostaa kandidaatintutkielman tutkimuskysymyksen, jonka vastusta lähdetään selvittämään analysoimalla ensin Laclau'n muodostamaa määritelmää populismille. Laclau'n teoriasta etsitään teoreettisia käsitteitä ja niiden avulla muodostetaan tutkielmalle populismia määritteleviä tunnusmerkkejä. Tutkielman aineistona on XR-liike, jonka strategiaa, toiminnan muotoja ja ideologiaa tarkastellaan analysoimalla liikkeen toimittaman käsikirjan *This is Not a Drill* avulla. XR-liikkeen käsikirja sekä alkuperäisen Iso-Britannian XR-liikkeen tuottamat internet-sivustot toimivat tutkielman primääriaineistona. XR-liikkeen tuottamaa aineistoa tarkastellaan menetelmällisesti sisällönanalyysinä, jota Laclau'n teoria kehystää ja rajaa. Tutkielman tutkimusmenetelmänä teorialähtöinen sisällönanalyysi on perusteltu, kun huomioidaan Laclau'n populismiteorian merkittävä asema tieteenalan tutkimuskirjallisuudessa.

2.2. Populismien määrittelemisen vaikeus tutkimuskirjallisuudessa

Käsitettä populismi on käytetty usein pejoratiivisessa sävyssä (Rovira Kaltwasser ym. 2017) niin median kuin kilpailevien poliitikkojen toimesta, eikä 2010-luvulla tapahtunut populististen liikkeiden nousu ympäri maailmaa ole ainakaan vähentänyt tämän merkityksen käyttöä. Cas Mudde on kuvannut julkista keskustelua termin populismi ympärillä kahdella tulkinnalla, jotka ovat molemmat hänen itsensä mielestään erittäin latautuneita ja negatiivisia. Ensimmäinen hänen kuvaamistaan tulkinnoista on *Stammtisch* politiikka, joka on metafora olutkapakan kantapöydän kansanomaisesta poliittisesta keskustelusta, ja on vahvasti tunnepohjaista ja yksinkertaistettua diskurssiltaan. Toinen tulkinta on

opportunistinen politikointi, jonka tuottaa vaalilupauksia esimerkiksi veronalennuksista tai taloudellisista etuuksista, tavoitteenaan miellyttää tai kosiskella kansaa ja etenkin äänestäjiä (Mudde 2004, 542–543).

Margaret Canovan (1982, 544) tiivistä lähes 40 vuotta sitten populismiteorioiden ongelmaksi sen, että ne ovat joko liian laaja-alaisia ollakseen selkeitä tai liian rajoittuneita ollakseen mielekkäitä. Hän erotteli kaksi vaihtoehtoista populismin tutkimusstrategiaa, toisena pyrkimys luoda yleisteoria, joka rajaisi ja selittäisi laadukkaasti ilmiön, ja toisena populismin ilmentymien selittävän taksonomia rakentaminen.

Populismin määrittely on osoittautunut varsin vaikeaksi tehtäväksi, jonka yhtenä haasteena on ollut löytää tarvittava tasapaino ilmiön monimutkaisuuden ja -muotoisuuden, sekä soveltuvan toiminnallisuuden ja yksinkertaisuuden välillä. Tutkimuskirjallisuudessa populismin määritelmiä on etsitty pääosin populismin ideologisuudesta, strategisuudesta ja populistisesta tyylistä tai retoriikasta sekä empiirisesti tutkimalla populistisia liikkeitä. Eri lähestymistapojen ja näkökulmien välille on muodostunut näkemyksiltään eroavia koulukuntia, ja on johtanut vuosikymmenien mittaiseen tieteelliseen debattiin siitä mitä populismi on.

Ensimmäisinä populistisina poliittisina liikkeinä on yleisesti pidetty Venäjällä 1860 ja 1870 lukujen taitteessa toiminutta *Narodniki* liikettä sekä 1890-luvulla Yhdysvalloissa toiminutta *The Peoples Party* puoluetta (ks. esim. Canovan 1982, 544; Moffitt 2016, 12–13). Osa populismin tutkijoista, kuten esimerkiksi Ernesto Laclau (2005, 178–182), Hans-Georg Betz (2017, 344–346) ja Roger Eatwell (2017, 366–367) pitävät Ranskassa vuosina 1888–1889 suuren kansansuosion saanutta *boulangismia* myös yhtenä varhaisena populistisena kampanjana. Näitä kolmea varhaista populistista liikettä yhdistää tavallisen kansan hyveellisyyden ja tunnollisuuden korostaminen sekä vetoaminen vähäosaiseen kansanosaan. Liikkeitä yhdisti myös ajatus päätöksenteon tuomisesta lähemmäksi kansalaisia sekä vahva vallitsevan päätöksentekojärjestelmän vastustaminen (Rovira Kaltwasser ym. 2017, 4).

Toisin kuin Euroopassa, Latinalaisessa Amerikassa populismi on liittynyt kiinteästi alueen politiikkaan käytännössä koko viime vuosisadan ajan. Latinalaisen Amerikan populismia laajalti tutkinut Carlos de la Torre nimittääkin aluetta populismin mantereeksi ja määrittelee historiasta kolme eri aaltoa populismille; klassinen populismi, neoliberaali populismi ja radikaalipopulismi. Väli- ja Etelä-Amerikan politiikkaan ilmaantuivat varhaiset populistit, kuten Argentiinan Hipólito Yrigoyen ja Chilen Arturo Alessandri jo 1900-luvun alun vuosikymmeninä. De la Torre pitää ensimmäisenä *klassisen populismin* aaltona, 1930-luvun lamaa seuranneita vuosikymmeniä, jolloin

taloudellisen kriisin seurauksena valtaan nousi vähäosaiseen kansaan vedonneita populistieja useissa Latinalaisen Amerikan valtioissa. Tunnetuin tuon ajanjakson populistinen karismaatikko on varmasti Argentiinan Juan Domingo Perón (ks. esim. de la Torre 2017, 195; Peruzzotti 2019, 34). Kun klassinen populismi otti politiikassaan mukaan aikaisemmin yhteiskuntien ulossulkemat kansanosat, saavuttaen pitkäkestoisen suosion monissa valtioissa, niin 1990-luvulla neoliberaalin populismin nousun pohjautui taloudellisiin kriiseihin ja väkevään kansaa koskiskelemaan diskurssiin (de la Torre 2017, 198, 209). Molemmissa aalloissa valtaapitävän eliitin ja vallitsevan järjestelmän kyseenalaistaminen oli vahva elementti. Neoliberaalin populismin tunnetuimpana poliittikkona pidetään Perun Alberto Fujimoroa. 2000-luvulla noussut radikaali populismi, jonka tunnetuimpana hahmona pidetään Hugo Chávezia, nosti vanhat vasemmistoutopiat vallankumouksesta ja sosialismista takaisin politiikan arkikäyttöön vastustaen vahvasti globalismia ja neoliberaalia maailmantaloutta (de la Torre 2017, 200–203).

Populismin tutkimus käynnistyi laajemmin 1950-luvulla Yhdysvalloissa, yhtenä pyrkimyksenä ymmärtää aikakaudella politiikkaan ja yhteiskuntaan vahvasti vaikuttanutta mccarthyismia. Edward Shils näki populismin *turhautuneen väestönosan tunteiden purkauksena vallitsevaa hegemoniaa vastaan* ja teoksessaan *The torment of secrecy: The background and consequences of American security policies* kirjoitti populismista seuraavasti:

Kansan tahto, sellaisenaan, on korkein normi ja ylivertainen suhteessa perinteisiin instituutioihin, instituutioiden autonomiaan sekä muiden yhteiskuntaluokkien tahtoon nähden. Populismi identifioituu kansan tahdon oikeuden mukaisuudella ja hyveellisyydellä (Shils 1956, 98).²

Populismin määritelmän ja selittävän teorian muodostamiseksi populismin tutkijat Ernest Gellner ja Ghita Ionescu järjestivät konferenssin vuonna 1967 Lontoon School of Economics and Political Science:issa. Työhön osallistui 43 eri tieteenalan tutkijaa nimenomaisena tavoitteenaan määritellä mitä populismi on. Konferenssin jälkeen Gellner ja Ionescu toimittivat esitelmistä kokoelmateoksen *Populism: Its Meanings and National Characteristics* (Ionescu & Gellner 1969), mistä on muodostunut tieteenalalle yksi viitatuimmista avaintöksistä. Teosta luonnehti Paul Taggart vielä vuonna 2000 ”Ylivertaiseksi populismin kokoomateokseksi” (2000, 15)³, vaikka Ionescu ja Gellner itse kiteyttivätkin kirjan johdannossa hyvin ytimekkäästi populismin määrittelyn ongelman säilyneen ennallaan:

² Populism proclaims that the will of the people as such is supreme over every other standard, over the standards of traditional institutions, over the autonomy of institutions and over the will of other strata. Populism identifies the will of the people with justice and morality.

³ *The definitive collection on populism.* (korostus alkuperäinen)

Populismien merkityksestä ei tällä hetkellä voi olla epäilystäkään. Mutta kenellekään ei ole täysin selvää, mitä se on. Doktriinina tai liikkeenä se on hankalasti määriteltävä ja monimuotoinen. Sitä ilmaantuu joka paikassa, mutta useissa ja keskenään ristiriitaisissa muodoissa (1969, 1).⁴

Ernesto Laclau julkaisi vuonna 1977 aikakaudelle vaihtoehtoisen lähestymistavan sekä teorian populismista kirjassaan *Politics and ideology in Marxist theory: capitalism, fascism, populism*. Hän määritteli teoksessa populismin diskurssiksi, joka ilmaisee kansan demokraattiset interpelaatiot antagonistina hallitsevalle ideologialle (de la Torre 4). Laclau muodostamaa diskursiivista lähestymistä populismiin on pidetty merkittävänä, vaikkakin myös erittäin kompleksisena. Laclau näki populismin diskursiivisena strategiana ja poliittisena logiikkana. Laclau jatkoi teorian kehittämistään ja muokkaamista kolmen vuosikymmenen ajan ja häntä pidetäänkin populismintutkimuksen johtavana nimenä (Mudde 2017, 40).

Margareth Canovan muodosti 1981 tutkimuskirjallisuuden pohjalta seuraavanlaisen seitsemän kohdan typologian populistisille liikkeille. 1) *Maanviljelijöiden radikalismi*, johon luetaan esimerkiksi The Peoples Party ja Kanadassa toiminut Alberta Social Credit puolue. Näille liikkeille yhteisenä ominaisuutena voidaan nähdä kehittymättömissä talonpoikaisyhteiskunnissa modernisaatiokehityksen vastustuksesta syntyneitä sosialismia. 2) *Talonpoikaisliikkeet*, kuten 1900-luvun alussa Itä-Euroopassa syntyneet ruohonjuuritason pienviljelijä populismi liikkeet, ”maan ja vapauden” puolesta, jotka suosivat pientä omaisuutta, osuuskuntia sekä traditionalismia ja vastustivat teollisuus- ja rahoituspääoman vaikutusvallan leviämistä sekä kapitalisteja, byrokraatteja ja sosialisteja. 3) *Vallankumouksellinen intellektuelli populismi*, kuten esimerkiksi Narodniki, joka arvosti perinteisiä maalaisia arvoja ja intellektuellien johdolla tavoitteli yhteiskunnallista murrosta sekä agrarisosialismia. 4) *Populistinen diktatuuri* tarkoittaen Juan Peronin kaltaisia karismaattisia kansankiihottajia, jotka asemoivat itsenä kansaan, eikä eliittiin, ja siksi osaavat toimia eliittiä paremmin kansan parhaaksi. 5) *Populistinen demokratia*, joihin kuuluvat järjestelmät ja liikkeet, jotka haluavat siirtää valtaa edustukselliselta demokratialta lähemmäksi suoraan demokratiaan ja lisätä osallistavaa kansanvaltaa, esimerkiksi kansalaisaloitteilla ja kansanäänestyksillä. 6) *Taantumuksellinen (Reactionary) populismi*, johon luetaan oikeistopopulistiset liikkeet, joiden arvo ja identiteettipolitiikka ovat antiliberaalia, mutta talouspolitiikka taas liberaalia. Liikkeisiin on ominaista nationalismi, rasismi ja anti-intellektualismi. 7) *Poliitikkojen populismi*, laskelmoitua kansaan vetoamista epämääräisellä kansan käsitettä hyödyntäen, tavoitteena saavuttaa suosiota yli

⁴ There can, at present, be no doubt about the importance of populism. But no one is quite clear just what it is. As a doctrine or as a movement, it is elusive and protean. It bobs up everywhere, but in many and contradictory shapes.

perinteisten poliittisten jakolinjojen. Canovan jakoi typologiansa kahteen pääkategoriaan, agraariseen populismiin sekä poliittiseen populismiin, mutta korosti edelleen tieteenalan ongelmaa populismin määrittelyn tai koherentin teorian rakentamisen vaikeudessa;

Seitsemän populismiamme ei oikeastaan näyttäyty samana asiana seitsemänä erilaisena variaationa, vaan päinvastaisesti osa niistä vaikuttaa melko irrallisilta toisistaan. Toisaalta, jos typologiamme näyttää meille miksi teoria populismista on osoittautunut niin hankalasti määriteltäväksi, se myös osoittaa miksi ajatus sen muodostamisesta pitäisi olla todennäköistä, sillä kategorioiden välillä on useita yhteyksiä sekä päällekkäisyyksiä. (Canovan 1982, 551)⁵

1990-luvulta lähtien populismin tutkimuksen määrä ja suosio ovat olleet jatkuvassa kasvussa, yhtenä vaikuttimena radikaali tai oikeistopopulismin nousu Euroopan poliittisella kentällä. Populismista kasvoi merkittävä globaali ilmiö vuosituhaten vaihteen jälkeen ja alkavilla vuosikymmenillä populistiset liikkeet ovat saavuttaneet hallitusvastuun useissa valtioissa eri puolilla maailmaa. Populismin ja populististen liikkeiden laaja kirjo on myös heijastunut tutkimuskirjallisuuden määrään ja laajan valikoimaan tutkimusaiheita sekä lähestymiskulmia. Tämän tutkimuskirjallisuuden, edes pinnallinen, systemaattinen esittely tässä on mahdotonta, koska laajuus olisi väistämättä kandidaatintutkimuksen muodostamien rajojen ulkopuolella ja eikä laaja esittely tuottaisi merkittävää lisäarvoa edellä esitellylle vaikeudelle populismin määrittelystä tieteenalan tutkimustyössä. On kuitenkin nostettava kaksi näkökulmaa esiin, joiden merkitys kahden viime vuosikymmenen aikana tieteenalan tutkimukselle ja populismin ymmärtämiselle on tässä erikseen mainitsemisen arvoista (Rovira Kaltwasser ym. 2017, 10–13). Cas Mudde kirjoitti *The populist Zeitgeist* vuonna 2004 ja toi uudenlaisen näkökulman ideologiseen lähestymiseen populismiin. Hänen muodostama ajatus populismista *ohuena ideologiana* muodostui yhdeksi keskeisimmäksi populismin tutkimuksen lähestymistavoista artikkelin julkaisua seuranneen vuosikymmenen aikana. Mudde sekä Rovira Kaltwasser ovat keskeisiä nimiä ideologisen lähestymisen koulukunnasta ja ovat myös yhteistyössä kehittäneet ohuen ideologian näkökulmasta populismin teoriaa ja määritelmää eteenpäin. Populismin performatiivista luonnetta korostava lähestyminen on noussut Benjamin Moffitin kirjan *The Global Rise of Populism* (2016) kasvavaan asemaan populismin tutkimuksessa. Sosiokulttuurisesta näkökulmasta populismia lähestyvän Pierre Ostiguy on myös populismin performatiivisuutta painottavaa koulukuntaa. Sekä Moffit että Mudde pohjaavat tai muodostavat omat teoriansa monelta osin Ernesto Laclau'n tutkimuksien muodostamista lähtökohdista.

⁵ Our seven populisms do not really look like seven varieties of the same kind of thing: on the contrary, some of them seem quite unconnected with others. On the other hand, if our typology shows us why a theory of populism has proved so elusive, it also shows why the idea of constructing one should have seemed so plausible, for there are many interconnections and overlaps between the categories.

2.3. Ernesto Laclau'n populismiteoria

Ernesto Laclau'n elämäntyö on avannut populismin tutkimukselle laajan kirjon populismin tutkimusta, teorioita sekä määrittelyitä, jotka nojaavat tai nousevat hänen teoksistaan. Laclau oli diskurssianalyysin Essexin koulukunnan johtohahmoja ja antoi työllään merkittävän kontribuution humanististen ja yhteiskuntatieteiden teorioihin. Laclau työskenteli paljon yhteistyössä vaimonsa Chantal Mouffeen kanssa ja yksi Laclau'n merkittävimmistä teoksista *Hegemony and Socialist Strategy* on heidän yhdessä kirjoittama. Laclau ja Mouffea pidetäänkin post-Marxismin perustajina. Laclau'n poststruktuurilinen lähestyminen identiteettipoliittikkaan, hegemonian rakentamisen diskurssiin ja subjektipositioihin yhteiskunnallisissa kamppailuissa selittää erilaisia logiikoita myös politiikan ilmiöiden taustalta. Laclau aloitti kirjallisen tuotantonsa 1977 teoksella *Politics and Ideology in Marxist Theory: Capitalism—Fascism—Populism*, jossa hän muodosti aikakaudelle vaihtoehtoisen tai jopa radikaalin teorian populismista. Laclau palasi populismin määrittelyyn ja kokonaisvaltaisen teorian luomisen pariin 2005 teoksessaan *On Populist Reason*. Teoksessa keskeinen painotus on tuoda populismin pois marginaalista kiinteäksi osaksi edustuksellista demokratiaa. Hän esitti, että populismille tulee määrittellä sine qua non, eli ehdot, jota ilman populismia ei ole, jotta myös populismin tutkimus voisi nousta marginaalisesta asemastaan (Laclau 2005, 19). *On Populist Reason* teoksessa Laclau'n esittämä teoria onkin muodostunut yhdeksi tieteenalan ja populismin tutkimuksen eniten viitatuista lähdeteoksista. Tässä luvussa analysoidaan Laclau'n teoriaa ja selvitetään, mitkä ovat hänen määritelmässään populismin välttämättömät ehdot tai ehdottomat edellytykset, eli populismin sine qua non.

On Populist Reason teoksessa Laclau tuo lähtökohtaisena olettamuksena esiin väitteen, että populismi ei ole ideologia, eikä tietynlaiseen sosiaaliseen asemaan sidottu yhteiskunnallisen liikkeen muoto. Laclau näkee populismin poliittisena logiikkana, jonka avulla rakennetaan heterogeenisten identiteettien tai poliittisten näkemysten omaavalle ihmisryhmälle yhteenkuuluvuuden tunne. Kysymys on siis *kansan* (The People) käsitteen tietoisesta rakentamisesta. Kansa ei ole olemassa *a priori* vaan kansa tulee muodostaa luomalla sille merkitys. Laclau kuvaakin *kansaa* tyhjäksi merkitsijäksi (2005, 152–163, 171), jolle muodostuu merkitys aina konteksti riippuvaisesti. Laclau'n mukaan tärkeimmät tekijät *kansan* merkityksen rakentamisessa, on muodostaa antagonistinen positio *kansan* ja *valtaapitävien* kesken eli rakentaa sisäinen jakolinja tyytymättömien ihmisen sekä poliittisen tai taloudellisen eliitin välille.

Laclau'n mukaan (2005, 72–74) *kansan* merkityksen luominen sekä populismin ensimmäinen määrittelevä ominaisuus alkaa poliittisesta tai yhteiskunnallisesta sosiaalisesta kysynnästä ja

vaatimuksista (*social demand*).⁶ Jos tätä kyseistä esitettyä vaatimusta, ei valtion tai eliitin toimesta täytetä, asiaa esittäneet ihmiset alkavat muodostaa yhteenkuuluvuutta muiden ihmisten kanssa, joiden omiin vaatimuksiin ei olla vastattu. Vaatimukset eivät muodosta tai tuo esiin ideologisesti jo valmiiksi kuviteltua yhteisöä, vaan erilaisista vaatimuksista muodostuu ryhmää yhdistävä tekijä. Muodostunut ryhmä, voi olla hyvinkin poliittisesti sekä sosiaalisesti heterogeeninen ja yhdistävänä nimittäjänä toimii yhteinen tyytymättömyyden kohde. Laclau esittää, että ryhmälle muodostuu ekvivalenttisen vaatimusten suhde, kun monenlaiset tyytymättömyyden aiheet ja sosiaaliset tarpeet saavat yhteisen ilmaisun. Tämä yhteenkuuluvuus sisältää tunteen altavastajaan asemasta suhteessa eliittiin, joka ei vastannut heidän vaatimuksiinsa ja erottaa ryhmän muista, joiden vaatimuksiin heidän mielestään on vastattu. Näin muodostuu mielikuva yhteiskunnan sisäisestä jakautumisesta, joka rakentaa yhteiskunnallista vastakkainasettelua, muodostaen antagonistisen asetelman kansan sekä eliitin välille. (Laclau 2005b, 32–49) Tämän Laclau esittämän logiikan ekvivalenssista Carlos de la Torre on kiteyttänyt ytimekkäästi:

Yhtäläisyyden logiikan mukaisesti ”kaikki vaatimukset niiden erilaisuudesta huolimatta pyrkivät yhdistymään”, jolloin niistä tulee ”esitettyjä vaatimuksia [*reivindicación*]”, joita institutionaalinen järjestelmä ei kykene ratkaisemaan. Tapahtuu sosiaalinen kahtiajako: vallanpitäjiin ja altavastajiin. (de la Torre 2019, 5)⁷

On muodostunut *me* ja *he* sekä yhteiskunnan sisäinen jakolinja, vaikka yhteenkuuluvuus sisältääkin erilaisia ja arvolähtökohdiltaan ristiriitaisiakin elementtejä. Laclau nimittää tyytymättömien ihmisten välille muodostuneen täyttämättömyyden kokonaisuuden luomaa yhteenkuuluvuutta yhtäläisyydenketjuksi (*equivalential chain*) (2005, 73, 129–132). Yhtäläisyydenketjun lukuisista vaatimuksista muodostuu ryhmälle kollektiivisia vaatimuksia, joka luo *kansalle* merkityksen sekä mission.

Johtajan symbolisoituminen on Laclau määritelmässä populismin viimeinen vaihe *kansan* konstruktiossa ja korostaa, että johtajaan samaistumalla erilaiset sosiaaliset identiteetit voivat voittaa poliittisen määrittelemättömyytensä ja muodostaa yhtenäisen poliittisen identiteetin. Laclau määritelmän mukaan populistinen johtaja on, tai esittää olevansa, *primus inter pares*, eli ensimmäinen vertaistensa joukossa, joka samanaikaisesti edustaa ja muodostaa yhteenkuuluvuutta (Laclau 2005,

⁶ Laclau erikseen tarkentaa englanninkielisen *demand* sanan merkitystä ja painottaa tarkoittavansa sen *vaatimuksen esittämisen* (imposing a request—a claim—on somebody else) merkityksessä, jolloin käsite on lähempänä alkuperäistä *reivindicación*, oikeutta tai etua koskevaa vaatimusta tarkoittavaa merkitystä. Tässä tutkielmassa käsitettä vaatimus käytetään Laclau tarkoittamassa merkityksessä (Laclau 2005, 105)

⁷ Under the logic of equivalence ‘all the demands in spite of their differential character, tend to aggregate themselves’, becoming ‘fighting demands’ that cannot be resolved by the institutional system. The social space splits into two camps: power and the underdog. (lainaukset: Laclau 2005b, 32–49)

99–100). Laclau kuvaa yhtäläisyydenketjun syntymisen prosessia populismin konfiguraation alkioksi:

Meillä on siis muodostunut [yhteiskunnan] sisäisen raja, paikallisen poliittisen spektrin vastakkainasettelu, joka muodostui täyttämättömien vaatimusten muodostaman yhtäläisyydenketjun välityksellä. [...] Moninaisia vaatimuksia, jotka ekvivalenttisen artikulaationsa kautta muodostavat laajemman sosiaalisen subjektiivisuuden, kutsumme populaareiksi vaatimuksiksi — jotka alkavat hyvin alkuasteella olevalla tasolla muodostamaan ”kansan” mahdolliseksi historialliseksi toimijaksi. Tässä meillä on, alkio, populismin konfiguraatiosta. (Laclau 2005, 74).⁸

Laclau toteaa (2005, 93), että nämä kaksi, antagonistisen asetelman muodostama yhteiskunnan sisäinen jakolinja sekä yhtäläisyydenketju ovat populismin kaksi sine qua non ulottuvuutta, ja painottaa niiden välistä korrelaationsuhdetta.

Tämän representaation populismin syntyprosessista Laclaun muodostaa *On Populist Reason* teoksessa aikaisempien tutkimustensa pohjalta (Laclau & Mouffe 1985, 79–132; Laclau 1996, passim; Žižek & Laclau 1990, 3–88). Laclau käy teoksessa hyvin yksityiskohtaisesti läpi teoriansa rakentamisen vaihe vaiheelta, ja sen vaatimat teoreettiset muuttujat, lukuisia empiirisiä esimerkkejä käyttäen. Hän hyödyntää oman diskurssi- ja hegemoniateorioiden lisäksi Sigmund Freudin, Gabriel Tarden ja William McDougall teorioita identiteetti- ja joukkopsykologiasta sekä etenkin Gustave Le Bonin ja Jacques Lacanin psykoanalyttistä näkökulmaa joukkoilmiöiden mekanismeihin.

Laclaun teoriassa keskeisessä asemassa ovat diskurssiteorian käsitteet tyhjä ja kelluva merkitsijä, joiden avulla hän muodostaa, sekä avaa lukijalle, populismin syntymisen prosessia. Tyhjä merkitsijä tarkoittaa ilmaisua, joka on tyhjä, koska se on potentiaalisesti niin täynnä merkityksiä, ettei se merkitse mitään tai kaikki pystyvät periaatteessa hyväksymään sen. Tyhjä merkitsijä voi Laclaun mukaan olla *kansan* lisäksi, esimerkiksi kollektiivinen vaatimus tai ryhmän johtaja, antaen niille symbolisesti yleisemmän merkityksen. Laclau näkee tyhjän merkitsijän psykoanalyttisesti ymmärrettynä haluna yhteyteen ja kokonaisuuteen, jota todellisuudessa ei voi koskaan saavuttaa (2005, 107–109).

Laclaun mukaan populismin synty ja tyhjän merkitsijän muodostuminen vaatii jonkin asteisen kriisin horjuttamaan vallitsevaa valtajärjestelmää, jolloin yksittäiset sosiaaliset vaatimukset voivat muodostua populaariksi vaatimuksesi.

⁸ So we have here the formation of an internal frontier, a dichotomization of the local political spectrum through the emergence of an equivalential chain of unsatisfied demands. [...] A plurality of demands which, through their equivalential articulation, constitute a broader social subjectivity we will call popular demands — they start, at a very incipient level, to constitute the 'people' as a potential historical actor. Here we have, in embryo, a populist configuration

Pelkän tyhjä merkitsijä ei kuitenkaan Laclau mukaan riitä selittämään kokonaisvaltaisesti populismia, vaikka sen avulla voidaan muodostaa kaksi ensimmäistä ennakoedellytystä populismille, sisäisen jakolinjan ja antagonistisen asetelman muodostaminen kansan ja valtaapitävien välille, ja yhteenkuuluvuuden tunteen muodostaminen heterogeenisten vaatimusten muodostaman yhtäläisyydenketjun avulla. Yhtäläisyydenketju heikkenee mitä laajemman heterogeenisten sosiaalisten tarpeiden joukon se yhdistää. Tämän johdosta laajempi poliittinen mobilisaatio ei ole mahdollista, ennen kuin vaihtelevat pyynnöt on eheytetty yhtenäiseksi vaatimukseksi, muodostaen sille vakaan tarkoituksellisuuden. Siirtymään heterogeenisista pyynnöistä yhtenäiseen vaatimukseen ei yhtäläisyydenketjun muodostuminen itsesään anna mitään dialektista tai loogista perustelua (Laclau 2005, 74). Tästä Laclau antaa useita empiirisiä esimerkkejä, joista yhden, edellisessä luvussa mainitun, populistista retoriikka hyödyntäneen Georges Boulangerin avulla (Laclau 2005, 178–182).

Boulanger oli karismaattinen kansanliikkeen johtaja, joka sai yhdistettyä tuekseen hyvin heterogeenisia vaatimuksia esittäviä ryhmittymiä poliittisen spektrin vasemmalta ja oikealta laidalta sekä eri yhteiskuntaluokista. Heillä kaikilla oli yhteinen vihollinen, korruptoitunut parlamentaarinen järjestelmä, jonka kaatamisen retoriikalla Boulanger sai heidät yhdistettyä puolelleen. Boulanger ei lopulta kuitenkaan suorittanut varsinaista vallankaappausta eikä murtautunut vallitsevaa järjestelmää. Hänen ympärilleen kiteytynyt eriävien vaatimusten muodostama tyhjä merkitsijä purkautui merkitykseltään tyhjäksi, jolloin kannattajia yhdistänyt yhtäläisyydenketju murtui, ja Boulanger menetti suosionsa. Laclau arvelee, että sama olisi tapahtunut, vaikka Boulanger olisikin toteuttanut ja onnistunut vallankaappauksessa, sillä häneen henkilöitynyt ja järjestelmä muutokseen kiteytynyt tyhjä merkitsijä ei olisi ollut riittävä vahva yhdistämään heterogeenista kannattajakuntaa kannattamaan hänen uutta hallintoaan. Moninaisten vaatimusten täyttymisen mahdottomuus, olisikin johtanut joka tapauksessa tyhjän merkitsijän purkautumiseen ja siksi johtanut yhtäläisyydenketjun hajoamiseen (Laclau 2005, 181–182).

Laclau kuvaa (2005, 126–127, 129–131) myös kaksi muuta tapaa miten tyhjä merkitsijä voi tyhjentyä. Ensimmäisessä yhtenevä vaatimus hajoaa takaisin moninaisiksi vaatimuksiksi ja liikehdintä purkautuu takaisin pienempiin osiinsa. Toisessa yhtenevästä vaatimuksesta tulee ainoa vaatimus, joka saavuttaa hegemonisen aseman. Molemmissa tapauksissa sekä yhtäläisyydenketju että antagonistinen asetelma hajoavat, eikä Laclau mukaan voida puhua enää populismista. Jälkimmäisenä mainitulla purkautumisella Laclau tarkoittaa tilannetta, jossa yhteistä panostusta luova keskeinen vaatimus alistaa muut vaateet niin vahvasti, että niiden välinen jännite katoaa ja hegemoninen pyrkimys muuttuu autoritaarisuudeksi tai totalitaariseksi hallinnoksi.

Laclaulle tyhjä merkitsijä sekä ilmaisee että muodostaa yhtäläisyydenketjun luoden kollektiivisen identiteetin (*popular identities*). Kollektiivinen identiteetti on populistista liikettä ylläpitävä koheesio, mutta koska yhtäläisyydenketju heikkenee laajetessaan, käyttää Laclau laajempaa poliittista mobilisaatiota selittämään toista diskurssiteoreettista käsitettä *kelluvaa merkitsijää*. Kelluva merkitsijä on Laclaulle kiinne kohta (nodal point), joissa merkitsijään kohdistuu erisuuntaisten hegemoniapyrkimysten kilpailua, ja toisistaan poikkeavat yhtäläisyysketjut kamppailevat diskursiivisesti saman merkitsijän omistuksesta tavoitellen poliittisen kentän hallintaa. Kelluvasta merkitsijästä muodostuu kiistakäsite, joka muodostaa diskursiivista identiteettiä edustaen kokonaisuudessaan yhtäläisyydenketjua, eikä enää kollektiivisia vaatimuksia. Ilman kiistakäsitteitä vastaavuussuhteet ja yhtenevät vaatimukset eivät muodostaisi enempää kuin epämääräistä solidaarisuuden tunnetta ja voisi johtaa tyhjän merkitsijän purkautumiseen. (Laclau 2005, 159–164)

Laclaun kuvaama populismin sumeus, epämääräisyys (vagueness) tai epätarkkuus (imprecision), eivät ole hänen mielestään populismiteorian heikkous vaan itseasiassa juuri sen kova ydin (2005, 17–18). Populismi rakentuu, ja rakennetaan, tarkoituksella epämääräisille rajauksille kansasta, symboleista ja iskulauseista, joiden avulla luodaan tyhjiä ja kelluvia merkitsijöitä sekä muodostetaan yhtäläisyydenketju laajaan ja heterogeeniseen kansanjoukkoon. Kansan rakentaminen ja sen edustaminen ovat populismissa epämääräisen ja tietyllä tavalla mahdottoman yhteisön luomista.

Laclau muodostaa kokonaisvaltaisen teorian populismista vahvasti teoreettiselle pohjalle. Hän lähestyy populismin määritelmää ensisijaisesti teoreettisen analyysin kautta eikä muodosta näkemystään ainoastaan empiirisistä lähtökohdista. Laclau korostaa hänen esittämänsä käsityksen populismista olevan ainoastaan formaali ja ontologisesti lähestyttävä (Laclau 2005, 45).

Teorian rakentamisessa hän käyttää ensin useita yksinkertaistettuja oletuksia, joista luopuu vähitellen rakentaessaan eksplisiittistä näkökantaansa populismin teoriasta, joka lopulta kiteytyy hänen mukaansa lyhyesti, että ”Populismi, on yksinkertaisesti keino rakentaa politiikkaa.” (Laclau 2005, ix).⁹ On *Populist Reason* teoksessa Laclau määrittelee seuraavasti populismin sine qua non elementit. Sisäinen raja sekä antagonistinen asetelma on sine qua non kansan syntymiselle (mt. 231), identifikaatio tyhjän merkitsijän kanssa on sine qua non kansan merkityksen rakentamiselle (mt. 162), ja kansan rakentaminen on sine qua non kaikelle demokraattiselle toiminnalle (mt. 169). Laclau kiteyttää siis populismin sine qua non ulottuvuudet yhtäläisyydenketjuun sekä tarpeeseen sisäiselle rajalle (2005, 93) ja tiivistää kehittyneen käsityksensä populismista seuraavasti:

⁹ Populism is, quite simply, a way of constructing the political.

“Kansan” kehittyminen riippuu kolmesta muuttujasta, jotka olen eritellyt: yhtäläisyysuhteiden hegemoninen edustaminen tyhjiin merkitysijöiden avulla, sisäisten jakolinjojen siirtäminen kelluvan merkitysijän avulla; ja olennainen heterogeenisyys, joka tekee dialektisestä palautteesta mahdottomuuden, ja muodostaen poliittisen artikulaation ytimen. Olemme nyt saavuttaneet täysin kehittyneen käsityksen populismista. (Laclau 2005, 156)¹⁰

2.4. Laclauin teoriasta johdetut populismin tunnusmerkit

Populismin tutkimuskirjallisuudessa on olemassa konsensus (ks. esim. Moffitt 2016, 26), että kansaa, eliittiä ja niiden vastakkain asettelua voidaan pitää populismin tunnusmerkkinä. On kuitenkin yksinkertaistettua väittää, että vain nämä riittäisivät laajemmin populismin tunnistamiseen. Laclau ei ole suoranaisesti tai täsmällisesti määritellyt mitään indikaattoreita populismille, mutta hänen teoriastaan voidaan erottaa teoreettisia käsitteitä ja merkityssisältöjä, joiden avulla voidaan muodostaa yksityiskohtaisemmat tunnusmerkit Laclauin määritelmän mukaisen populismin tunnistamiseen.

Yhtäläisyydenketjun avulla muodostuvat *ekvivalentit suhteet*, tyhjään merkitysijän avulla symboloituu *yhteinen nimittäjä* sekä *hegemonisen edustuksen väite*, taas kelluvasta merkitysijästä tulee *kiistakäsité* muodostaen *yhteiskunnan sisäinen rajan* tai *järjestelmän vastaisen jakolinjan*. *Antagonistisen* asetelman rakentuminen vaatii toiselle puolelle *täyttämättömien sosiaalisten vaatimusten* kokoaman joukon, joka tuntee olevansa järjestelmän *ulkopuolinen* ja osa *tavallista kansaa* (blebs) ja kokee edustavansa laajemmin kokonaista *kansaa* (populus). Kansa on *altavastaajan* (underdog) asemassa, muodostaen itselleen *kollektiivisen identiteetin* ja esittäen *kollektiivisen vaatimuksen*. Muodostetun jakolinjan toiselle puolelle rakentuu *eliitti*, joka tarkoittaa *järjestelmän valtaapitäviä*, jotka ovat *korruptoituneita*, *oman edun tavoittelijoita*, jotka eivät halua tai kykeneen vastaamaan heille esitettyihin vaatimuksiin. *Johtaja* toimii tyhjän merkitysijän funktiona, joka symboloi sekä konstruoi kansan yhteenkuuluvuuden tunnetta ja rakentaa suurempaa suosiota *performatiivisen interpellaation* avulla. *Orgaaninen kriisi* muodostaa *edustuksellisen kriisin* ja mahdollistaa kollektiivisten vaatimusten esittämisen *järjestelmä muutoksen* tavoittelemiseksi.

On myös huomioitava, että Laclau korostaa populismin olevan *poliittinen logiikka* eikä tietynlaisen liikehdinnän tyyli tai ideologia (2005, 117). Laclaulle populismin ytimessä on *epämääräisyys* (vagueness) ja *epätarkkuus* (imprecision), jonka muodostama poliittisen ideologian sumeus

¹⁰ The emergence of the ‘people’ depends on the three variables I have isolated: equivalential relations hegemonically represented through empty signifiers, displacements of the internal frontiers through the production of floating signifiers; and a constitutive heterogeneity which makes dialectical retrievals impossible and gives its true centrality to political articulation. we have now reached a fully developed notion of populism.

mahdollistaa keskenään erilaisten ja jopa ristiriitaisten tavoitteiden kokoamisen yhtäläisyydenketjuksi (2005, 120). Laclau painottaa, ettei hän liitä mitään pejoratiivista konnotaatiota tähän vaan pitää poliittisen artikulaation *sumeaa diskurssia* ja *dialektista retoriikkaa* olennaisena osana mitä tahansa populistista toimintaa (2005, 118, 231–232)

Laclau populismille määrittelemistä sine qua non elementeistä sekä edellä kurssiivilla korostetuista 28 teoreettisesta käsitteestä muodostan seuraavat tunnusmerkit tutkielman analyysiosaa varten, apuna hyödyntäen Benjamin Arditin (2010, 489) Laclau teoriasta kiteyttämää syntyprosessia populismille ja Emilia Palosen (2020b, 55–69) Laclau teorian pohjalta populismin määrittelemiseksi muodostamia teesejä.

1. Käsitteet kansa ja eliitti ovat aina konstruktioita, joita populistinen diskurssi ei vain ilmaise vaan myös tuottaa.
2. Täyttämättömät sosiaaliset vaatimukset yhdistävät heterogeenisen altavastaaajien joukon symbolisen yhteisen nimittäjän avulla, muodostaen kollektiivisen identiteetin sekä artefaktin hegemonisesta edustuksesta, ja joka mobilisoituu laajemmaksi poliittiseksi liikehdinnäksi johtajan funktion avulla.
3. Antagonistinen asetelma muodostuu rakentamalla yhteiskunnan sisäinen jakolinja järjestelmän ulkopuolisten sekä valtaapitävien välille, ja jota ylläpidetään kiistakäsitteiden ja performatiivisen interpellaation avulla ja tavoitellaan monimerkityksellistä järjestelmän muutosta orgaanisen kriisin mahdollistamana.
4. Edustuksellisen demokratian kehyksessä toimivan poliittisen logiikan, jonka ytimessä on tarkoituksellinen epätarkkuus sekä epämääräisyys, ja jossa hyödynnytetään *sumeaa diskurssia* sekä *dialektista retoriikkaa*, avulla tavoitellaan erilaisten poliittisten jakolinjojen yli limittyvien vaatimusten kokoamista yhtäläisyydenketjuksi.

3. Extinction Rebellion-liike

3.1. Tutkielman aineiston ja liikkeen esittely

Extinction Rebellion (XR) liikkeen ideologiaa, toimintaa ja tavoitteita analysoidaan organisaation kirjoittaman kirjan *This is Not a Drill* (Extinction Rebellion 2019c, 208) avulla, joka on tutkimuksen primääriaineistona. Lisäksi XR-liikkeen käyttämää diskurssia esitellään Iso-Britannian XR-liikkeen kotisivujen avulla. *This is Not a Drill* on XR-liikkeen toimittama käsikirja kapinoinnista ja kansalaistottelemattomuudesta on tehty herättämään yhteiskunta ilmastonmuutoksen ja massasukupuuton aiheuttamaan globaaliin hätätilaan. Kirjassa liike tuo esiin heidän tavoitteensa, argumentaationsa sekä ohjeistaa lukijoita liittymään kapinaliikkeeseen, jotta eksistentiaalinen kriisi voitaisiin välttää. Kirjan kirjoittamiseen on osallistunut yli 40 ihmistä, palomiestä parlamentin edustajiin, taloustieteilijöistä lakimiehiin sekä Malediivien presidentistä liikkeen aktivistiin, joka toivoo tulevansa pidätetyksi. Kirjassa XR-liike avoimesti kertoo poliittisesta tavoitteestaan käynnistää laaja järjestelmämuutos sekä kuvailee yksityiskohtaisesti, kuinka liike hyvin organisoidusti toteuttaa kansalaistottelemattomuus performanssinsa. Itse liike on johtajaton ja perustuu autonomisten solujen rakenteelle. Tutkimusaineistoa on syvennetty hyödyntämällä Iso-Britannian XR-liikkeen internet sivustoja (Extinction Rebellion 2019a; 2019b; 2021a; 2021b; Extinction Rebellion global 2021). Sivuilta saadun informaation liikkeen toimintaperiaatteista ja arvoista lisäksi sivuilla käytettyä diskurssia on analysoitu Laclau'n teorian ohjaamana.

XR sai alkunsa Lontoossa vuonna 2018 vastarintana valtaeliitin välinpitämättömyyteen olemassa olevan, ja mahdollisesti eksistentiaalisen uhan ihmiskunnalle muodostavan hätätilan tunnustamisen puutteesta ja siihen reagoimattomuudesta. XR liikkeen perustajina ja visionäärisinä johtajina pidetään Roger Hallamia, joka teki väistökirjatutkimusta kansalaistottelemattomuudesta ja yhteiskunnallisesta muutoksesta sekä molekyylibiofysiikan tohtoria Gail Bradbrookia. XR-liikkeen varsinaiseen perustamiseen osallistui yhteensä 15 henkilöä, jotka olivat taustaltaan myös tutkijoita sekä muiden protestiliikkeiden kuten aktiiveja.

31. lokakuuta 2018 Lontoon Parliament Squarelle kokoontui arviolta 1000 ihmistä kuuluttamaan kapinajulistuksen (Declaration of Rebellion) Iso-Britannian hallitusta vastaan. Julistuksessa lausutaan, että kun hallitus ja lainsäädäntö eivät kykene antamaan kansalaisille mitään varmuutta riittävästä suojelusta ja hyvinvoinnin turvaamisesta, tulee kapinoinnista ja tottelemattomuudesta kansalaisvelvollisuus. Julistusta seuranneilla viikoilla XR-liike järjesti yhä suurempia mielenilmauksia ja 17. marraskuuta liike järjesti Lontoossa mittavan mielenilmauksen viralliselta

nimeltään *Rebellion Day 1* sulkien viisi Thamesin ylittävää siltaa ja järjestäen lukuisia muita rauhanomaisia performansseja kaupungin ikonisissa kohteissa (Extinction Rebellion 2019). 2019 huhtikuussa liike järjesti sarjan mielenilmauksia, jotka muodostuivat yhteiskunnallisesti merkittäviksi. Kahden viikon ajan ilmastonmuutos ja XR-liike olivat median pääotsikoissa, kun liike sulki mielenosoituksillaan pääliikenneväylät Oxford Circuksen, Piccadilly Circuksen, Marble Archin ja parlamenttiaukion alueilta sekä Waterloon sillalta. Viranomaiset eivät tienneet kuinka suhtautua tähän epätavallisiin protestointeihin, jotka olivat selkeästi tarkkaan suunniteltuja, väkivallattomia ja rauhanomaista. Tuhansien aktivistien järjestäytynyt toiminta, ystävällisyys poliiseja kohtaan ja etenkin halu tulla pidätetyksi muodostivat yhteiskunnalle sekä poliisitoiminnalle aivan uudenlaisen haasteen (Berglund & Schmidt 2020, 2). Mielenilmauksiin osallistui kymmeniä tuhansia ihmisiä ja ne kestivät kymmenen päivän ajan, aiheuttaen 16 miljoonan punnan lisäkustannukset Suur-Lontoon poliisitoimelle kun 10 000 poliisia sijoitettiin valvomaan protesteja ja lopulta pidättämään 1130 ihmistä (Wilson & Walton 2019, 54). XR saavutti ensimmäisen tavoitteensa, kun Iso-Britannian hallitus julisti ilmastohätätilan 1.5.2019, vaikka julistus olikin muodollinen, antoi se selkeän kuvan siitä, kuinka XR oli vaikuttanut poliittiseen päätöksentekoon ja keskustelukulttuuriin ilmastonmuutoksesta (BBC 2019).

XR kasvoi tapahtumien saaman laajan mediahuomion ansiosta nopeasti kansainväliseksi protestiliikkeeksi ja vastaavanlaisia mielenilmauksia, jossa protestoitiin näyttäville performansseilla vakiintunutta yhteiskunta- ja talousjärjestelmää sekä hallitsevan eliittiä vastaan, järjestettiin ympäri maailmaa. Maaliskuussa 2021 liike oli levinnyt 76 maahan ja jakautunut 1169 paikallisosastoon (Extinction Rebellion global 2021).

XR tavoite on saada viesti globaalisti kuulumaan ja resonoimaan laajemmassa yleisössä. He haluavat sitouttaa joukkoonsa noin 3,5 % väestöstä aktivisteiksi, tukijoiksi, mielenosoittajiksi tai osallistumaan sivusta seuraajina. Luku pohjautuu Maria J. Stephanin ja Erica Chenowethin tutkimuksiin kansalaistottelemattomuudesta (2008, 7–44), jonka mukaan saavuttaakseen sosiaalisen muutoksen, kansalaisliikkeellä tulee olla aktiivinen ja pysyvä osallistujien joukko, joka muodostaa vähintään 3,5 % koko väestöstä. Tällöin liikkeen viesti ja vaatimukset pysyvät media julkisuudessa, ja ajan mittaan kuulijakunnaksi muodostuu XR:in tavoittelema jokainen.

XR-liike haluaa yhdistää kaikki ihmiset ja käynnistää kansalaistottelemattomuuden avulla muutoksen, josta syntyisi kokonaan uusi poliittinen todellisuus maailmaan (Extinction Rebellion 2019, 22). Liikkeen perusajatuksena on pluralismi ja monimuotoisuuden huomioiminen, eikä liikkeellä ole virallistettua johtajaa tai johtajia. Maailmanlaajuisesti XR-liike toimii autonomisten solujen verkoston avulla ja paikallisyhdistyksen voi perustaa hyväksymällä XR-liikkeen säännöt ja

ohjeet. Kuka tahansa henkilö tai ryhmä voi organisoida itsenäisesti ja aloittaa toimimaan XR-liikkeen nimissä, kunhan tässä toiminnassa sitoudutaan liikkeen arvoihin ja periaatteisiin.

3.2. Ilmasto- ja ympäristöhätätila

XR perustaa toimintansa ja vaatimuksensa vahvasti tieteelliseen tietoon ja esittää kolme kiteytettyä vaatimusta valtaapitäville (Extinction Rebellion 2019, 11). Ensimmäinen *Kerro totuus* on vaade hallituksille julistaa ilmasto- ja ympäristöhätätila sekä aloittaa säännöllinen kriisitiedotus. Toisella vaateella *Toimi nyt* vaaditaan hallituksilta sitovaa lainsäädäntöä hiilineutraaliuden saavuttamiseksi vuoteen 2025 mennessä sekä välitöntä ekologisen jälleenrakentamisen käynnistämistä. Kolmas vaade liittyy liikkeen visioon nykyisen päätöksentekojärjestelmän demokraattisuuden syventämisestä ja kansalaisten osallistamisesta päätöksentekoon hätätilaan reagoimiseen sekä sopeutumiseen. *Laajennetaan demokratiaa* vaatimuksella liike tarkoittaa kansalaisista satunnaisotannalla valittua kansalaisfoorumia, joka olisi deliberatiivisen demokratian periaatteen mukainen päätöksentekoelin, ja jonka ehdotukset olisi käsiteltävä parlamenteissa.

Ilmasto- ja ympäristöhätätilan ajatus ei ole XR-liikkeen muodostama termi tai ajatus, vaan se on nostettu ensimmäiseksi vaatimukseksi perustuen useiden tutkijoiden ja instituutioiden esittämiin raportteihin sekä tutkimuksiin. XR korostaa sivuillaan muun muassa YK:n pääsihteerin António Guterresin varoittavaa lausuntoa eksistentiaalisesta kriisistä ja planetaarisesta hätätilasta (United Nations Secretary-General 2018). XR esittelee laajasti tutkimustietoa ja varoituksia sekä tutkijoilta että kansainvälisiltä instituutioilta, kuten YK, UNESCO, The Intergovernmental Panel on Climate Change, Union of Concerned Scientists, National Oceanic and Atmospheric Administration, Millennium Ecosystem Assessment, The Alliance of World Scientists, Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services sekä lukuisten Nobelin palkinnon saajien tutkimustuloksia ja lausuntoja (Extinction Rebellion 2021). Yhteenvedo hätätilasta on XR-liikkeen tutkijayhteisön tuottamia sekä tutkijoiden vertaisarvioima (Extinction Rebellion 2021). Liike oikeuttaa siis toimintansa vedoten tiukasti asiantuntija tietoon ja kiteyttää nykytilanteen seuraavasti:

Tiede osoittaa selvästi: Me olemme keskellä kuudetta joukkosukupuuttoa ja me tulemme kohtaamaan katastrofin, jos emme toimi nopeasti ja määrätietoisesti (Extinction Rebellion 2019, 1).¹¹

XR pitää ilmasto- ja ympäristöhätätilan aiheuttajana nykyisten teollisten ja jälkiteollisten yhteiskuntien sekä hegemonisen neoliberalin talousjärjestelmän generoimaa globaalia

¹¹ The science is clear: We are in the sixth mass extinction event and we will face catastrophe if we do not act swiftly and robust.

kestävyysskriisiä, jonka keskiössä ovat ilmastokriisi, luonnonvarojen ylikäyttö sekä ekosysteemien jatkuva toimintakyvyn heikkeneminen. XR kuvailee nykytilannetta rikokseksi maailmaa ja ihmisyyttä kohtaan, joka voidaan lopettaa vain *kieltäytymällä osallistumasta ja yhteistyöstä järjestelmän kanssa, joka johtaa luonnonsurmaan ja kansanmurhaan* (Extinction Rebellion 2019, 7)¹² ja korostaa, että tämä on maailman kansalaisten korkein velvollisuus.

3.3. Kansalaisvastarinnan malli

This is not a Drill kirjassa Hallam sanoo suoraan, että toisin kuin monet nykyaikaiset kapinat tai kansannousut, XR ei ole spontaani sosiaalisen median ilmiö vaan akateemikkojen ja aktivistien vuosia suunnittelema liike (Extinction Rebellion 2019, 99). Hallam korostaa tieteen merkitystä myös liikkeen suunnittelussa ja kuvailee kuinka ryhmän perustajat ovat hakeneet oppinsa liikkeen muodostamisesta, ideansa sen tavoitteista sekä muodostaneet yhteisen vision toteutuksesta tekemällä tutkimusta ja lukemalla muiden tutkimuksia. XR on siis tietoisesti rakennettu, suunniteltu sekä organisoitu liike muutoksen ajamiseksi.

Hallam kutsuu toimintaa kansalaisvastarinnan malliksi; *civil resistance model* (mt., 99–105) ja esittelee toiminnalle kuusi pääpiirrettä. 1) Tarvitaan riittävä massa ihmisiä. 2) On toimittava pääkaupungissa, koska siellä on eliitti ja media. 3) On rikottava lakia, koska siten saavutetaan sosiaalinen jännite, luodaan julkinen draama ja hyödynnetään altavastajaan (underdog) narratiivia. 4) On pysyttävä tiukasti ja joka tilanteessa väkivallattomana. 5) On saavutettava pitkäkestoinen jatkumo, jolloin muodostetaan eksponentiaalinen kustannusvaikutus ja tapahtumasta muodostuu kriisi. 6) On pidettävä hauskaa ja näytettävä se kaikille, tällöin raja katsojien ja osallistujien välillä hämärtyy ja virkavallan kynnyks pysäyttää tapahtuma nousee.

Tarkoitus on aiheuttaa häiriötä ja aiheuttaa sitä niin isossa mittakaavassa, että siitä tulee merkittäviä kustannuksia valtaapitäville. *On iskettävä siten, että se vahingoittaa: heidän lompakkoihinsa. Niin se vain on* (Extinction Rebellion 2019, 102).¹³

XR korostaa kansalaisvastarinnan muodostamisessa väkivallattomuutta yli muiden pääperiaatteiden, koska se on liikkeen mukaan välttämättömyys onnistuneelle. Väkivallattomuutta liike korostaa Maria J. Stephanin ja Erica Chenowethin tutkimustuloksiin (2008, 7–44) pohjaten, että onnistuneimmat kansalaistottelemattomuus liikkeet ovat perustuneet väkivallattomuuteen ja samalla väkivallattomuus

¹² And we can stop this crime by refusing to participate in and cooperate with this project of ecocide and genocide.

¹³ You have to hit them where it hurts: in their pockets. That's the way it is.

takaa vastarinnan monimuotoisen ja yhteisöllisen perustan. Stephan ja Chenoweth ovat osoittaneet tutkimalla 323 väkivaltaista ja väkivallatonta vastarintakampanjaa vuosien 1900 ja 2006 välillä, että väkivallattomista vastarinta liikehdinnöistä 53 % olivat saavuttaneet tavoitteensa, kun luku on vain 26 % kun vastarintaan on liittynyt väkivalta (Stephan & Chenoweth 2008, 8).

Hallam kuvaa (Extinction Rebellion 2019, 102) kansalaisvastarinnan vaikutusta ammattiyhdistysliikkeen lakkoiluun, lakolla saadaan yritys pysähtymään ja pakotetaan yrityksen johto kuuntelemaan työntekijöiden vaatimukset, kun kaupunki pysäytetään, hallinnon on pakko kuunnella kansalaisia. Häiriön tuottaminen on ensimmäinen perustoimintaperiaate, jonka voimalla liike pyrkii yhdistämään ja aktivoimaan ihmisiä tuomaan vaatimukset julki. Toinen on ylittää rajoja ja ulottaa tieteen tarjoama tieto kansalle ja kolmas on luoda visio yhteistyöllä rakennetusta tulevaisuudesta. XR haluaa tehdä kansalaistotelemattomuudesta ja häiriön tuottamisesta tietoisesti julkisen performanssin, jonka tarkoituksena on muodostaa liikkeen tavoittelemaa julkisuutta liikkeen itse suunnitteleamalla tavalla sekä reunaehdoilla.

XR pitää erittäin tärkeänä, että liikkeen muodostamat performanssit ovat hyvin suunniteltuja ja organisoituja. Liikkeen tarkoitus on aiheuttaa häiriötä eikä vahinkoa. Kun XR pysäytti liikenteen viideltä Lontoon sillalta, Southwark, Blackfriars, Waterloo, Westminster ja Lambeth, marraskuussa 2018, kohteet oli kopioitu Lontoon maratonin käyttämistä silloista, kaupungilla oli olemassa valmiit suunnitelmat ja reitit hätä- ja pelastuspalveluille. Tällä haluttiin varmistua siitä, ettei aiheuteta sivullisille tarpeetonta vahinkoa estämällä pelastuslaitoksen toimintaa (Extinction Rebellion 2019, 111). Samoin liike korostaa tapahtumien järjestämisessä ruokahuoltoa. Luodakseen positiivisen vaikutelman ja hämärtääkseen rajaa protestoijien sekä katsojien välillä, XR pitää erittäin tärkeänä, että performansseissaan on tarjottava aina jotain syötävää tai juotavaa. Tällä ei tarkoiteta pelkästään tapahtumiin osallistuvien ruokkimista, vaan erityisesti korostetaan, että ruokaa on tarjottava jokaiselle, joka tulee kontaktiin liikkeen kanssa, oli kyseessä katsoja, ohikulkija, koditon tai poliisi.

3.4. Antagonistinen asetelma

XR luo muodostamalla käsitteen maailman kansalainen (Earth Citizen) kuvan suvereniteetin omaavasta yksilöistä, jolla on velvollisuuksia vain maailmaa, tai maapalloa, kohtaan. Käsite kansalainen (citizen) tarkoittaa oikeudellisesti valtion laillisesti tunnustamaa subjektia, ja ajatus maailman kansalaisista nostaa ihmisen kansainvälisen politiikan valtavirtateorioiden muodostaman valtiosuvereniteetin yläpuolelle, hallintojärjestelmien yläpuolelle.

XR nostaa maailman kansalaisten vastustajaksi ja viholliseksi, toimimattoman poliittisen järjestelmän lisäksi, uusliberaalin talouspoliittinen suuntauksen, joka on liikkeen mielestä muodostaa epäoikeudenmukaisen talousjärjestelmän, jossa taloudellinen valta ja resurssit kerääntyvät vain muutamien käsiin. Taloustieteilijä Kate Raworth kirjoittaa *This is Not a Drill* kirjassa, ettei vaurauden epäoikeuden mukainen jakautuminen ole väistämätöntä tai muuttumatonta vaan se, että puolet maailman vauraudesta on kumuloitunut rikkaimman 1 % käsiin on vain virhe talousjärjestelmän sisäisessä rakenteessa (Extinction Rebellion 2019, 148). Raworth vaatii muutosta nykyiseen degeneratiiviseen talousjärjestelmään, joka perustuu Take–Make–Use–Lose ideologiaan ja on johtanut kertakäyttökulttuuriin, resurssien ylikulutukseen sekä kasvaviin jätevirtoihin. Toiseksi isoksi järjestelmäongelmaksi Raworth nimittää talouden riippuvaisuutta jatkuvasta kasvusta, joka johtuu hänen mukaansa siitä, että taloudellinen järjestelmämme on suunniteltu tuottamaan voittoa osakkeenomistajille. Nykyinen talousjärjestelmä tarvitsee jatkuvaa kasvua, riippumatta siitä tuottaako se kukoistusta kansalaisille vai ei. Raworth ehdottaa ratkaisuksi donitsitaloudeksi kutsumaansa mallia, joka perustuu kiertotalouteen sisältäen distributiivisia sekä regeneratiivisia rakenteita (Raworth 2017) ja kääntäisi tilanteen toisin päin; riippumatta siitä kasvaako talous vai ei, se tuottaisi kansalaisille kukoistusta.

4. Analyysi

4.1. Tutkimusmenetelmä

Tutkimus menetelmänä on käytetty soveltaen teorialähtöistä sisällönanalyysia. Tutkimuksessa ei kuitenkaan pilkottu aineistoa osiin, kuten perinteisessä sisällönanalyysissa, vaan purettiin tutkielman teoreettisen viitekehyksen muodostama Laclau'n teoria pienempiin osiin, pyrkimyksenä löytää teoreettiset käsitteet ja muodostaa siten tutkielman tunnusmerkit aineiston analysointiin. Tutkimusmenetelmää voidaan pitää toisaalta puhtaana teorialähtöisenä sisällönanalyysina, koska aineiston analysointia on ohjannut valmis teoria ja lisäksi analyysissä testataan sekä aineiston sopivuutta teoriaan että testataan teorian rajoja uudessa yhteydessä. Tutkimusmenetelmässä on kuitenkin myös empiirisen tapaustutkimuksen piirteitä, koska aineisto on kuvaus XR-liikkeestä yhdessä ajassa ja paikassa. XR-liike, ja myös populismi, ovat molemmat jatkuvassa muutoksessa, ja onkin mahdotonta ennustaa miten tai mihin suuntaan ne tulevat kehittymään. Analyysin tavoitteena on löytää vastaus tutkimuskysymykseen, *Voidaanko Extinction Rebellion -liikettä pitää Ernesto Laclau'n muodostaman määritelmän mukaisena populistisena liikkeenä.*

4.2. Populismien tunnusmerkit

Laclau'n esittämän toteamuksen (Laclau 2005, 113), ettei mikään poliittinen liike tai ideologia ole diskurssiltaan täysin irrallisia populismista, voisi olettaa muodostavan tutkimuskysymyksen analyysille haasteellisen viitekehyksen. Luvussa 3 on kuitenkin jo osoitettu, ettei Laclau'n käyttämän diskurssiteorian avulla muodostama näkökulma populismista tarkoita sitä, että populismia itsessään voisi määritellä vain jonkin liikkeen tai ideologian käyttämän diskurssin avulla. Käytetty diskurssi antaa korkeintaan viittauksen siitä onko liike tai ideologia vähän vai paljon populistinen. Jokainen poliittinen ryhmittymä, puolue tai liike ja poliitikko käyttää retoriikassaan väistämättä aina jonkin asteista interpellaatiota sekä sosiaalista rajanmuodostamista ja poliittinen keskustelun ilmapiiri on dialektinen jo lähtökohdiltaan. Laclau toteaaakin tyhjentävästi, että populismi on keino politiikan tekemiseen. Laclau antaa kuitenkin työkaluja määritellä ideologian tai poliittisen liikkeen populistisuutta. Hänen esittämät sine qua non elementit populismille ja diskurssiteorian ja käsitteiden avulla avattu ymmärrys populismiin poliittisena logiikkana antaa meille mahdollisuuden tutkia, sekä uusia poliittisia liikehdintöjä että Laclau'n teorian yleistettävyyttä.

XR-liikkeen toiminta on kiinnostava tutkia, koska liikkeen performatiivinen toiminta ja selkeä antagonismi valtaapitäviä kohtaan antaa vahvoja viitteitä populistisesta poliittisesta logiikasta. Saman

aikaisesti autonominen solurakenne ja karismaattisen johtajan puute sekä selkeästi ei-poliittiset iskulauseet kuten, ”beyond politics” antavat taas täysin toisenlaisen kuvan liikkeestä. Laclau on todennut (2006, 655–656), että yksilöityjen vaatimusten taustalla on aina laaja kirjo assosiaatioita ja affektiivisiä vaikutteita, eikä puhtaita yhdenasian liikkeitä ole siksi olemassa ja painottaa tutkimuksellisen lähestymisen merkitystä: ”Johtopäätöksenä on, että mobilisaation piilevää merkitystä ei voida koskaan lukea suoraan sen kirjaimellisista iskulauseista ja julistetuista tavoitteista.” (Laclau 2006, 656) ¹⁴

4.2.1. Kansa ja eliitti

Käsitteet kansa ja eliitti ovat aina konstruktioita, joita populistinen diskurssi ei vain ilmaise vaan myös tuottaa.

XR-liikkeen käyttämässä diskurssissa erottuu selkeästi sekä kirjaimellisesti käsitteet kansa ja eliitti. Liike muodostaa kansasta, laajimman mahdollisen, konstruktion luomalla käsitteen maailman kansalaisesta (Earth Citizen), jossa yksilön suvereniteetti on riippuvainen vain maailmasta itsestään. XR-liikkeen muodostama maailman kansalainen on konstruktio, koska XR-liike ei lue kaikkien maailman kansalaisten (maapallon asukkaiden) kuuluvan siihen ryhmään. Maailmassa on kuviteltu sisäinen raja, jonka toisella puolella on valtaapitävä vähemmistö, vaikutusvaltainen eliitti. Diskurssilla tuotetaan konstruktioita meistä ja heistä samalla muodostaen antagonistista asetelmaa. XR korostaa, että nykyinen poliittinen järjestelmä ja valtaapitävä eliitti on pettänyt maailman kansalaiset ja heidän tulevaisuutensa.

*Todellisuus on, ettei poliitikoilla, eikä vaikutusvaltaisella eliitillä, jotka hyötyvät toimiessaan ”business as usual”, ole aikomustakaan lopettaa vahingollista toimintaansa tai irrottaa otettaan rahoituksen tai talouden vallankahvoista (Extinction Rebellion 2019, 22).*¹⁵

XR huomioi konkretiassa liikkeen yhtenäisyyttä ja inklusiivista luonnetta myös rajoittamalla jaottelevien tai erottelevien, kuten puolueeseen tai aatteeseen stereotyyppisesti yhdistettyjen värien käyttöä (Extinction Rebellion 2019, 120), jolloin jokaisella osallistujalla sekä sivusta seuraajalla olisi mahdollisuus samaistua liikkeen toimintaan ja tavoitteisiin ilman nykyjärjestelmän rakentamia rintamalinjoja. XR-liike tavoittelee performanssiensa yleisöksi kirjaimellisesti kaikkia maailman kansalaisia, kuten liikkeen media ja viestintä koordinaattori Ronan McNern lausuu;

¹⁴ The conclusion is that the latent meaning of a mobilization can never be read off its literal slogans and proclaimed aims.

¹⁵ The reality is that politicians and powerful elites who benefit from ’business as usual’ are not going to stop their destructive practices or loosen their grip on the financial and economic levers

Se viesti, mikä Extinction Rebellionilla on kerrottavana, omaa yleismaailmallisen merkityksen. Sen yleisö on lopulta niin suuri kuin on vaan mahdollista: kirjaimellisesti jokainen (Extinction Rebellion 2019, 126).¹⁶

Voidaan pitää selvänä, että XR-liike täyttää diskurssillaan ensimmäisen tunnusmerkin. XR-liikkeen käyttämässä diskurssissa ei pelkästään ilmene, vaan myös tuotetaan konstruktio käsitteistä kansa ja eliitti.

4.2.2. Johtajan funktio

Täyttämättömät sosiaaliset vaatimukset yhdistävät heterogeenisen altavastajien joukon symbolisen yhteisen nimittäjän avulla, muodostaen kollektiivisen identiteetin sekä artefaktin hegemonisesta edustuksesta, ja joka mobilisoituu laajemmaksi poliittiseksi liikehännäksi johtajan funktion avulla.

Tämän tunnusmerkin analysointi on tehtävä vaiheittain ja tarkasteltava täyttääkö XR-liikkeen muodostamat lähtökohdat ja liikkeen toiminta tunnusmerkissä esitetyn oletuksen.

XR-liikkeen perusajatuksena on pluralismi ja monimuotoisuuden korostaminen ja haluaa yhdistää ihmisiä kaikilta yhteiskunnan tasoilta. This is Not a Drill kirjan alkusanoissa akateemikko Vandana Shiva julistaa ” Olemme erilaisia, mutta tasa-arvoisia – emme ”ylivoimaisia” emmekä ”häiritseviä” (2019, 9).¹⁷ Liike kehottaa julistuksessaan jokaista moraalista ja rauhaa rakastavaa kansalaista nousemaan kapinaan heidän joukossaan. Kapinointia liike perustelee vallitsevan järjestelmän kyvyttömyydellä vastata ihmiskuntaa kohtaavaan eksistentiaaliseen kriisiin ja korostaa, että nykyinen poliittinen järjestelmä sekä valtaapitävä eliitti ovat pettäneet maailman kansalaiset ja heidän tulevaisuutensa. Liike esittää kolme suoraa vaatimusta, mutta niiden taustalta löytyy moninaisten vaatimusten joukko. XR-liike kuvailee nykytilannetta rikokseksi maailmaa ja ihmisyyttä kohtaan ja nostaa päävastuullisiksi toimimattoman poliittisen järjestelmän lisäksi uusliberaalin talousjärjestelmän. XR-liike näkee, että globaali uusliberaali talousjärjestelmä on ihmisiä kohtaan epäoikeudenmukainen, ideologialtaan degeneratiivinen ja sen riippuvuus jatkuvaan kasvuun on tuottanut vallitsevan globaalin kestävyyskriisin. Sam Knights listaa This Is Not a Drill kirjassa XR-liikkeen näkemyksen vallitsevista yhteiskunnallisista ongelmista, joita voidaan pitää Laclau ja tämän tutkielman määritelmän mukaisina täyttämättöminä sosiaalisina vaatimuksina, seuraavasti:

Nyt kohtaamamme haaste on erittäin huolestuttava. Koska ongelmana ei, valitettavasti, ole vain ilmasto. Ongelmana on ekologia. Ongelmana on ympäristö. Ongelmana on biodiversiteetti. Ongelmana on kapitalismi. Ongelmana on kolonialismi. Ongelmana on valta. Ongelmana on epätasa-arvo. Ongelmana on ahneus, ja korruptio, ja raha, ja tämä kulunut, rikkinäinen järjestelmä. Ongelmana on meidän totaalinen ja täydellinen

¹⁶ The story Extinction Rebellion has to tell is one of universal importance. Its audience is, ultimately, as big as its gets: namely everyone.

¹⁷ We are diverse but equal – Not 'superior' or 'inferior'

kykenemättömyys kuvitella mitään muuta merkityksellistä vaihtoehtoa (Extinction Rebellion 2019, 12–13).¹⁸

Ilmasto- ja ympäristöhätätila voidaan nähdä heterogeenisen joukon yhdistävänä nimittäjänä. Kestävyyiskriisin muodostama hätätila ja kollektiivinen vaatimus sen tunnustamisesta, toimivat tyhjänä merkitsijänä, joka muodostaa yhteneväisyysketjun liikkeen toimintaan osallistuvien ihmisten välille. Liike muodostaa kuvaa kollektiivisesta identiteetistä ja rakentaa mielikuvaa hegemonisesta edustuksesta käyttämällään diskurssilla: ”Me olemme elokapina ja te olette me” (Extinction Rebellion 2019)¹⁹ ”Siitä ei tule vain meidän oikeutemme, siitä tulee meidän pyhä velvollisuutemme kapinoida” (Extinction Rebellion 2019, 1–2)²⁰, ”Virtaamme orgaanisesti yhdessä kuin lintuparvi, jolla ei ole ketään johtajaa, yhteenkuuluvuutemme liikuttamana. Luotamme siihen, että olemme kaikki täällä yhtä yhteistä tarkoitusta varten: järjestelmän muutoksen.” (Extinction Rebellion 2019, 111)²¹

Tunnusmerkin seuraava osa aiheuttaa haasteen analysoinnille. Ensinnäkin miten määritellä *laajemmaksi poliittiseksi liikehdinnäksi mobilisoitunut* toiminta? Täyttääkö esimerkiksi XR-liikkeen saavuttama globaali mediahuomio tai aktiivinen toiminta lähes 80 valtiossa tämän määritelmän? Jos tunnusmerkin *poliittinen liikehdintä* rajattaisiin vain poliittisiin puolueisiin, tai muihin edustuksellisen demokratian instituutionaalisiin toimijoihin, seurauksena rajattaisiin myös itse populismi ilmentymään vain valtaeliitin sisällä, mikä ei noudattaisi Laclau esittämää ymmärrystä populismin rakentumisesta:

Ymmärrämme heti, että tähän artikulaatiologiikkaan perustuvat diskurssit voivat alkaa mistä tahansa paikasta sosiaalisissa instituutioissa: klientelistissä poliittisissa järjestöissä, poliittisissa puolueissa, ammattiliitoissa, armeijassa, vallankumouksellisissa liikkeissä ja niin edelleen. ”Populismi” ei määritä näiden organisaatioiden varsinaista politiikkaa, vaan on pikemminkin tapa ilmaista niiden teemat - riippumatta siitä mitä ne ovat (Laclau 2005, 45)²²

¹⁸ The challenge we now face is extremely daunting. Because the problem, unfortunately, is not just the climate. The problem is ecology. The problem is the environment. The problem is the biodiversity. The problem is capitalism. The problem is colonialism. The problem is power. The problem is inequality. The problem is greed, and corruption, and money, and this tired, broken system. The problem is our complete and utter failure to imagine any meaningful alternative.

¹⁹ We are XR and you are us

²⁰ It becomes not only our right, it becomes our sacred duty to rebel.

²¹ We flow organically together, like a flock of birds with no one leader, moved by our instincts of togetherness. We trust that we are all here for one shared purpose: system change.

²² we understand immediately that the discourses grounded in this articulatory logic can start from *any* place in the socioinstitutional structure: clientelistic political organizations, established political parties, trade unions, the army, revolutionary movements, and so on. “Populism” does not define the actual politics of these organizations but rather is a way of articulating their themes—whatever those themes may be.

Poliittinen liikehdintä tulee siis rajata tarkoittamaan missä tahansa yhteiskunnan sosiaalisinstitutionaalisissa järjestelmissä tapahtuvaksi toiminnaksi. Poliittisesta mobilisaatiosta Laclau ei anna kirjallisuudessaan luonnollisesti mitään numeraalista arvoa, milloin mobilisaatio olisi riittävän laajaa populismille. Hän on muotoillut, että yksi populismin ennakoedellytyksistä, heterogeenisten vaatimusten yhdentymisen kollektiiviseksi vaatimukseksi, ei voi tapahtua ennen kuin ”poliittinen mobilisaatio on saavuttanut korkeamman tason” (2005, 74) Kun otetaan huomioon XR-liikkeen poliittinen luonne, liikkeen saama kannatus sekä yhteiskunnallinen huomio sekä liikkeen selkeästi esittämät kollektiiviset vaatimukset, voitaneen pitää selkeänä, että XR on *mobilisoitunut laajemmaksi poliittiseksi liikehdinnäksi*.

Tunnusmerkin viimeisessä osassa mainitaan, että kaikki edellä mainittu olisi mahdollistunut *johtajan funktion avulla*. Kuten edellä on jo osoitettu, XR-liikkeellä ei ole henkilöitynyttä johtajaa ja liikkeen globaali rakenne perustuu autonomisten solujen toiminnan varaan, mikä on selkeässä ristiriidassa tämän tunnusmerkin kanssa. Mikäli tunnusmerkkiä ei olla johdettu Laclauin teoriasta virheellisesti, muodostuukin väistämättä tilanne, jossa on esitettävä seuraava kysymys: Onko mahdollista, että johtajan merkitystä vahvasti korostava Laclauin teoria sisältäisi mahdollisuuden populistiselle liikkeelle ilman johtajaa?

Vaikka Laclau pitää johtajan merkitystä oleellisena, hänen mukaansa johtajan merkitys muodostuu kuitenkin nimeämisen aktin myötä. Nimeämisellä Laclau tarkoittaa symbolista singulariteettia, joka yhdistää heterogeenisen yhteneväisyydenketjun.

Kokoelma heterogeenisiä elementtejä, jotka pidetään ekvivalentisti yhdessä vain nimen kanssa, on kuitenkin välttämätön *singulaarisuus*. [...] Mutta singulariteetin äärimmäinen muoto on yksilöllisyys. Tällöin lähes huomaamatta ekvivalenttinen logiikka johtaa singulariteettiin ja singulariteetti ryhmän ykseyden tunnistamiseen johtajan nimen avulla. (Laclau 2005, 100)²³

Laclau ei siis suoraan viittaa johtajaan henkilönä, vaan johtajaan rakenteellisena funktiona, joka toimii tyhjänä merkitsijänä (Arditi 2010, 490), mutta esittää, että ilman johtajaa ei voi olla *kansaa*, eikä ilman *kansaa* populismia (Laclau 2005, 100, 116). Vaikka Laclau ei ole määritellyt kriisiä tai johtajaa populismin sine qua non elementiksi, niiden välttämättömyys Laclauin teorialle muodostuu epäsuorasti merkitsijöiden ja yhtäläisyysketjun kautta. Johtajan avulla muodostuu yhdentymisen

²³ An assemblage of heterogeneous elements kept equivalentially together only by a name is, however, necessarily a *singularity*. [...] But the extreme form of singularity is an individuality. In this way, almost imperceptibly, the equivalential logic leads to singularity, and singularity to identification of the unity of the group with the name of the leader. (korostus alkuperäinen)

symboli populistiselle liikkeelle, jota Laclau (Laclau 2005, 100) pitää luonnollisena viitaten (2005, 54) Freudin joukkopsykologia analyysiin:

Mitä tärkeämpi tämä yhteinen ominaisuus on, sitä menestyvämmästä tästä osittaisesta tunnistamisesta voi tulla, ja se voi siten edustaa uuden yhteyden alkua. Alamme jo aavistaa, että ryhmän jäsenten keskinäinen yhteys on luonteeltaan tällainen identifikaatio, joka perustuu tärkeään emotionaaliseen yhteiseen ominaisuuteen; ja voimme epäillä, että tämä yhteinen ominaisuus on johtajan kanssa solmittu yhteys (Freud 1922, 108).²⁴

Laclau johtaa teoriansa identiteetti- ja joukkopsykologiasta avulla ja perustaa joukkoilmiöiden mekanismit psykoanalyysin avulla. Hänen muodostamassa teoreettisessa kehyksessä johtaja toteuttaa nimenomaisesti tietyn *funktion* populistisen liikkeen ilmentymisessä. Johtaja on keskeinen tekijä sekä Laclauin että Freudin näkemyksessä ryhmäidentiteetin ja joukkoilmiön muodostumisessa. On mahdollista tulkita, että johtajaton populistinen liike voi toteutua, kun jokin muu yhdistävä tekijä toimii symbolisena singulariteettina täyttäen merkitsijät ja toimien *johtajan funktiona*. Laclau on itse johtanut saman tulkinnan, mutta toteaa olevan kuvitteellinen *reductio ad absurdum*, viitaten samalla Freudin esittämään pohdintaan ” Onko johtaja todella välttämätön ryhmän olemukselle.” (Laclau 2005, 61).²⁵

Yhteenvedon voidaan kuitenkin pitää selvänä, että XR-liikkeen toiminta täyttää tunnusmerkissä esitetyn oletuksen, viimeistä virkettä lukuun ottamatta. On kuitenkin mahdollista tulkita, että johtajan *funktio*, ilman henkilöitynyttä johtajaa, voisi toimia hypoteesin mukaisesti (vrt. esim. la Torre 2019, 64–71). Tämän tulkinnan vahvistaminen väitteeksi vaatii kuitenkin syvällisempää lisätutkimusta egon ja ego-ideaalin yhteensovittamisesta radikaali- ja horisontaalisen demokratian kanssa.

4.2.3. Antagonistinen asetelma

Antagonistinen asetelma muodostuu rakentamalla yhteiskunnan sisäinen jakolinja järjestelmän ulkopuolisten sekä valtaapitävien välille, ja jota ylläpidetään kiistakäsitteiden ja performatiivisen interpellaation avulla ja tavoitellaan monimerkityksellistä järjestelmän muutosta orgaanisen kriisin mahdollistamana.

²⁴ with any new perception of a common quality shared with some other person who is not an object of the sexual instinct. The more important this common quality is, the more successful may this partial identification become, and it may thus represent the beginning of a new tie. We already begin to divine that the mutual tie between members of a group is in the nature of an identification of this kind, based upon an important emotional common quality; and we may suspect that this common quality lies in the nature of the tie with the leader

²⁵ whether a leader is really indispensable to the essence of a group.

This is not a drill kirjan alkusanoissa Vandana Shiva muotoilee selkeästi liikkeen vihollisen ja paljastaa antagonistisen asetelman minkä XR-liike haluaa muodostaa:

Elämä tällä planeetalla ja oma tulevaisuutemme on vakavasti uhattuna. Elämme läpi kuudennen joukkosukupuuton, jota ajaa 1 prosentin rajaton ahneus ja heidän sokeutensa maapallon asettamiin ekologisiin rajoihin sekä sosiaalisen oikeudenmukaisuuden ja ihmisoikeuksien asettamiin rajoihin. (Extinction Rebellion 2019, 5)²⁶

XR-liike rakentaa tietoisesti diskurssillaan yhteiskunnan sisäistä jakolinjaa asettamalla nykyinen poliittinen järjestelmä sekä valtaapitävä eliitti syyllisiksi kestävyyskriisiin sekä ilmastohätätilaan ja esitetään, että ne ovat pettäneet maailman kansalaiset ja tuhonneet heidän tulevaisuutensa. Liikkeen mielestä uusliberalistisen talouspolitiikan hegemonia tuottaa epäoikeudenmukaisuutta, kun taloudellinen valta ja taloudelliset resurssit kerääntyvät yhä vain harvempien käsiin, kun puolet maailman vauraudesta on kumuloitunut rikkaimman 1 %. XR-liike käyttääkin näkyvästi samaa, ”Me olemme 99 %” iskulausetta mitä aiemmin on nähty esimerkiksi Occupy Wall Street protestiliikkeen käyttävän. Yhteiskunnan jakolinjaa XR-liike ilmentää sekä muodostaa erittäin performatiivisten kansalaistottelemattomuus aktien avulla, joiden toteutuksessa korostuu XR-liikkeen suunnitelmallinen ja järjestäytyneet toimintamalli. Performatiiviset kansalaistottelemattomuus aktit toimivat, laajan mediahuomion avustuksella ja välittämänä, myös interpellaationa muita kansalaisia kohtaan.

XR-liike haluaa tuoda esiin, ilmasto- ja ympäristöhätätilan lisäksi, useita yhteiskunnan epäkohtia, joista isoimpana esiintyy kritiikki uusliberaalia talousjärjestelmää kohtaan. Ilmasto- ja ympäristöhätätilan vakavuutta korostamalla, liike muodostaa kollektiivista identiteettiä epäluottamuksesta vallitsevaa järjestelmää kohtaan. Ilmastonmuutoksen vastaisen taistelun, voidaan tulkita olevan merkittävä ja jatkuvuutta liikkeelle muodostava kelluva merkittäjä, jonka avulla muodostetaan kiistakäsitteitä ja pyritään järjestelmämuutokseen.

Venäjän vallankumouksen koko prosessi alkoi kolmella vaatimuksella: "rauhaa, leipää ja maata". Kenelle nämä vaatimukset osoitettiin? Mitä enemmän yhteneväisyys laajeni, sitä selvemmäksi kävi, että se ei koskenut vain tsaarihallintoa. Kun siirryttiin tietyn pisteen yli, instituutioiden *sisäisistä* pyynnöistä tuli instituutioille *osoitettuja* vaatimuksia, ja jossain vaiheessa niistä tuli vaatimuksia institutionaalista järjestystä *vastaan*. Kun tämä prosessi on tulvinut institutionaalisen järjestelmän rajojen yli, alkaa muodostua populistisia ihmisiä. (Laclau 2006, 655)²⁷

²⁶ The life on this planet, and our own future, is under severe threat. we are living through the sixth mass extinction, driven by the limitless greed of the 1 per cent, their blindness to the ecological limits the Earth sets and the limits set by social justice and human rights.

²⁷ The whole process of the Russian revolution started with three demands: “peace, bread, and land.” To whom were these demands addressed? The more the equivalence expanded, the more clear it became that it was not just to the tsarist regime. Once we move beyond a certain point, what were requests *within* institutions became claims addressed *to* institutions, and at some stage they became claims *against* the institutional order. When

Laclau näkökulmassa kriisillä ja populismilla on kiinteä kausaalisuus ja hän on todennut, ettei populismia voi syntyä ilman kriisiä (2005, 177; 1977, 175). Laclau näkee kriisin laajemmin sosiaalisena tai edustuksellisen demokratian kriisinä, Gramscilaisena orgaanisena kriisinä, eikä vain esimerkiksi taloudellisena tai yhteiskunnallisena kriisinä tai sen uhkana, joka on horjuttanut valtaapitävää järjestelmää (Laclau 2005, 177).²⁸

Vaatus hegemonisen aseman saavuttaneen talousjärjestelmän muuttamisesta muodostuu yhdeksi tärkeimmäksi liikkeen rakentamista kiistakäsitteistä. Vaikka liike esittää vaatimuksen deliberatiivisen demokratian kehittämisestä kansalaisfoorumin avulla ei liike avaa mitään tarkalleen ottaen *järjestelmämuutoksella* halutaan saada aikaiseksi. Liike korostaa edustuksellisen demokratian kriisiä, uusliberaalin talousjärjestelmän aiheuttamaa sosiaalista kriisiä sekä ympäristökriisiä ja tulkitsee yhteiskunnan kohtaavan väistämättä orgaanisen kriisin.

Voidaan pitää selvänä, että XR-liikkeen toiminta on kolmannen tunnusmerkin mukaista ja täyttää olettamuksen.

4.2.4. Yhtäläisyydenketju

Edustuksellisen demokratian kehityksessä toimivan poliittisen logiikan, jonka ytimessä on tarkoituksellinen epätarkkuus sekä epämääräisyys, ja jossa hyödynnetään sumeaa diskurssia sekä dialektista retoriikkaa, avulla tavoitellaan erilaisten poliittisten jakolinjojen yli limittyvien vaatimusten kokoamista yhtäläisyydenketjuksi.

XR-liikkeen toiminta on ulkoparlamentaarista sekä kansalaistottelemattomuuden aktiin perustuvaa ja liike korostaa toimintansa olevan politiikan ulkopuolella. Liikkeen muodostama toimintamallina on kansalaisvastarinta, joka perustuu yhteiskunnallisen häiriön tarkoitukselliseen aiheuttamiseen lakeja rikkomalla. Liikettä ei kuitenkaan voi pitää anarkistisena, vaan suoran toiminnan ja epäsuoran kansalaistottelemattomuuden avulla yhteiskunnan järjestelmän muutosta tavoittelevana ei-parlamentaarisena toimintana, jonka agenda on selkeästi poliittinen. XR-liikkeen kansalaistottelemattomuus on avointa ja julkisuushakuista, jossa erityisesti moraalisiin perustein rikotaan tietoisesti lakia ja tavoitellaan koetun epäoikeudenmukaisuuden korjaamista. Liikkeen toteuttama kansalaistottelemattomuus on epäsuoraa, koska kansalaistottelemattomuus aktilla

this process has overflowed the institutional apparatuses beyond a certain limit, we start having the people of populism. (korostukset alkuperäisiä)

²⁸ Populism presents itself both as subversive of the existing state of things and as the starting point for a more or less radical reconstruction of a new order whenever the previous one has been shaken. The institutional system has to be (again, more or less) broken if the populist appeal is to be effective.

rikottuja lakeja ei itsessään tavoitella muutettavaksi vaan protesteilla tavoitellaan laajempaa yhteiskunnallista muutosta. Anarkistisesta toiminnasta XR-liikkeen erottaa tiettyjen demokraattisen yhteiskuntajärjestelmän perusteiden, kuten valtion ja poliisin fyysisen väkivallan käytön monopolin legitimiin kunnioittaminen sekä tavoite vallitsevan yhteiskuntajärjestyksen muuttamisesta, ei sen kaatamisesta. XR-liikkeen toimintaa ei täysin voida luokitella lailliseksi eikä täysin laittomaksi ei-parlamentaariseksi poliittiseksi toiminnaksi, koska liike noudattaa, ja erityisesti korostaa, toiminnassaan ehdotonta väkivallattomuutta, mutta samanaikaisesti toteuttaa laittomia mielenosoituksia. XR kehottaa kapinoinnin lisäksi vaikuttamaan myös perinteisin demokraattisin keinoin, kuten äänestämään, ottamaan yhteyttä kansanedustajiin tai kannattamaan lakialoitteita. XR-liike ei halua kaapata valtaa, vaan siirtää sitä kansalaisille (Extinction Rebellion 2019).

XR-liike rakentaa tietoisesti toimintansa Laclaun määrittelyn mukaiselle sumeudelle, epämääräisille rajauksille kansasta, symboleista ja iskulauseista, joiden avulla pyritään luomaan tyhjiä ja kelluvia merkitysijöitä sekä muodostaa yhtäläisyydenketju mahdollisimman laajaan ja heterogeeniseen kansanjoukkoon. XR-liikkeen rakentama artefakti maailman kansalaisista ja sen hegemonisen edustamisen väite on Laclaun määritelmän mukaista *kansan* rakentamista, epämääräisen ja tietyllä tavalla mahdottoman yhteisön luomista. Liikkeen käyttämässä radikaalissa diskurssissa tuodaan esiin yksinkertaisia vaatimuksia, joiden taustalta nousee lukuisia erilaisia yhteiskunnallisia epäkohtia ja monimerkityksellistä tavoitteita uuden poliittisen todellisuuden rakentamisesta. Diskurssin sumeudella liike varoo sulkemasta ketään, tai mitään ryhmittymää tai ideologiaa ulkopuolelle ja pyrkii yhdistämään mahdollisimman laajan ja heterogeeninen ihmisten massa yhteisen nimittäjän taakse.

Dialektisella retoriikalla XR-liike muodostaa kuvan yhteisestä vihollisesta, ” 1 % ” eliitistä, ja diskurssilla luotua antagonistista asetelmaa hyödyntämällä pyrkii yhdistämään erilaisten poliittisten jakolinjojen yli limittyviä yhteiskunnallisia vaatimuksia yhtäläisyydenketjuksi.

XR-liike on suunnitelmallisesti rakennettu kansalaisliike, joka toteuttaa johdonmukaisesti liikkeen kehittämää kansalaisvastarinnan mallia. Liikkeen toiminta on Laclaun teoreeman mukaista poliittista logiikkaa, jonka avulla rakennetaan poliittista vaikuttamista edustuksellisen demokratian kehyksen sisällä. Voidaan pitää selvänä, että XR-liikkeen toiminta on neljännen tunnusmerkin mukaista ja täyttää siinä esitetyn hypoteesin.

4.3. Kriittinen reflektio analyysista

Olen pyrkinyt muodostamaan analyysin XR-liikkeen populistisuudesta systemaattisesti hyödyntäen samoja diskurssiteorian ja diskurssianalyysin käsitteitä mitä Laclau on käyttänyt populismiteoriaansa rakentamisessa. Analyysi on muodostettu prosessikirjoittamisen tekniikalla ja kaikissa analyysin muodostamisen vaiheissa on pyritty aineiston ja teorian yhdistämisessä mahdollisimman objektiiviseen positioon, argumentaation perusteiden jatkuvan tarkastelun lukemisen ja kirjoittamisen kehän avulla. Analyysin argumentointi perustuu valitun viitekehyksen sisältämään lähdeaineistoon ja sisällön analyysiä ohjaavaan teoriaan, eikä viitekehyksen ulkopuolisista lähteistä johdettuja perusteita ole analyysin argumentaatiossa käytetty.

Ennen tutkielman varsinaisten johtopäätösten tekemistä on kuitenkin tärkeää arvioida kriittisesti muodostamani analyysin validiteettia. Laclau'n teorian monitulkinnallisuuden sekä hänen tuottaman tutkimuskirjallisuuden massiivisen laajuuden vuoksi, on tärkeää huomioida analyysista tunnistamani heikkouksia ja puutteita.

Laclau'n menetelmä *On Populist reason* teoksessa esitetyn teorian muodostamiseen perustuu, ensinnäkin hänen elämänmittaiseen tutkimustyöhönsä, toisekseen hänen laajaan poikkitieteelliseen teoreettiseen ymmärrykseensä joukkoilmiöiden psykologiasta ja kolmanneksi hänen jatkuvaan itsereflektioon muiden tutkijoiden esittämien teoreemojen kanssa. Tämän vuoksi onkin mahdotonta tämän kandidaatin tutkielman resurssien puitteissa saavuttaa riittävän syvää kokonaisymmärrystä kaikista Laclau'n käyttämien aineistojen ja teorioiden korrelaatioista sekä kausaalisuuksista väitteiden esittämiseen vaadittavaa sisältövaliditeettia. Tuodakseni tutkielmalle uskottavuutta olen hyödyntänyt useiden muiden tieteenalan tutkijoiden muodostamia analyysijä Laclau'n teorioista, mikä samalla kuitenkin lisää riskiä tehtyjen valintojen subjektiivisuudesta. Tutkielman objektiivisuuden lisäämiseksi, sekä tehtyjen valintojen perustelemiseksi, olisi Laclau'n teoriaa kritisoivien tutkimusten esitleminen perusteellisemmin ollut tarpeellista.

Analysoinnissa käytetyn teoreettisen aineiston sekä lähdeaineiston systemaattisuuden reliabiliteettia olisi parantanut kvalitatiivisen sisällönanalyysimenetelmän käyttäminen, jonka avulla systemaattisuus olisi ollut todennettavampaa. Vaikka tutkielmassa on pyritty valitsemaan analyysin muodostamisessa käytetyt teoreettiset käsitteet systemaattisesti, johdonmukaisesti ja Laclau'n teoriaa kunnioittaen, on huomioitava riski tehtyjen valintojen subjektiivisuudesta.

Tutkielma ja analyysi on tehty valitun viitekehyksen rajoissa niin syvällisesti mitä resurssien puitteissa on ollut mahdollista. Lukijan on kuitenkin hyvä huomioida edellä esittämäni

tutkimukselliset heikkoudet muodostamieni tunnusmerkkien ja analyysin sekä esittämieni johtopäätösten tarkastelussa. Lisäksi on tuotava esille oma puoluesidonnaisuuteni, jonka vaikutusta ympäristöliikkeen analysoinnissa ei voida täysin sulkea pois. Vaikka olen pyrkinyt suhtautumaan XR-liikkeeseen neutraalisti ja säilyttäen tutkimuksellisen otteen läpi tutkielman, oma ympäristöarvoja korostava arvomaailmani ja positiivinen suhtautuminen XR-liikkeen ideologiaan sekä toimintaan on mahdollisesti heikentänyt tutkielman analyysin objektiivisuutta.

5. Johtopäätökset ja jatkotutkimuksen tarve

Populismi on ilmentynyt hyvin moninaisin tavoin sekä tuloksin ympäri maailmaa. Euroopassa populismia on yhdistetty enimmäkseen oikeistopopulismiin ja nostettu esiin pejoratiivisessa sävyssä niin tutkimuskirjallisuudessa kuin mediassa. Populistiksi leimaaminen voi olla poliitikolle pilkallinen ja poliittiselle uralle myös haitallinen. Taas toisille Euroopassa ilmentyneille ”oikeistopopulistisille” liikkeille kategorisoiminen populismin sateenvarjokäsitteen alle voi todellisuudessa hämärtää liikkeen todellisen autoritäärisen ideologian. Tässä asiassa olen omassa näkemyksessäni populismista hyvin lähellä Emilia Palosen esittämää näkemystä:

Populismin ”me” on joustava konstruktio, mikä tekee populismista muuntautumiskykyisen. Monet oikeistopopulistisiksi määritellyt liikkeet eivät tällä logiikalla olekaan populistisia vaan rasistisia, muukalaisvihamielisiä tai essentialistisen kansallismielisiä. (Palonen 2020a, 128)

Tämän takia koin tärkeäksi tutkia voiko XR-liikettä pitää populistisena. Esitettyjen ympäristöongelmien lisäksi XR-liikkeessä korostuu vahvasti pluralistinen maailmankuva, ihmisten yhdenvertaisuus sekä universaalit ihmisoikeudet, jotka eivät perinteisesti, ainakaan Eurooppa keskeisessä, populismin tutkimuksessa ole olleet niitä ensimmäisiä populismiin liitettyjä piirteitä.

Tutkimuskysymyksellä *Voidaanko Extinction Rebellion -liikettä pitää Ernesto Laclauin muodostaman määritelmän mukaisena populistisena liikkeenä*, halusin tuoda esiin perinteisestä populismin mielikuvasta poikkeavan poliittisen liikkeen. Tutkimuksen toinen motivaatio oli kyseenalaistaa Suomessa vallitsevaa julkisuuskuvaa populismista, joka tahtomattaan mahdollistaa demokratialle vaarallisten autoritääristen poliittisten tavoitteiden naamioimisen ”oikean” kansan ”todelliseksi” ääneksi. Yleiskäsitettä populismi ei tulisi käyttää, tai tulisi käyttää hyvin varoen, ja sen sijaan käyttää täsmällisempiä kuvauksia niin arkisessa puheissa, mediassa kuin akateemisissa kirjoituksissa. XR-liikettä ei voi millään järkipäisellä taksonomialla yhdistää samaan kategoriaan etnonationalistisen laitoikeistoliikkeen kanssa, eikä sitä tulisi tehdä myöskään populismi yleiskäsitteen avulla.

Politiikassa on pohjimmiltaan kyse aina tietynlaisen vastakkainasettelun luomisesta ja kansan suosion tavoittelusta. Populismi ajateltuna poliittisena logiikkana on kiinteä osa edustuksellista demokratiaa, eikä populismi ole siksi ideologia vaan yksittäisen poliitikon tai poliittisen liikkeen käyttämä *työkalu*, jota voidaan käyttää populistisesta liikkeestä riippuen demokratiaa heikentävästi, jopa uhkaavasti, mutta myös syventämällä kansalaisia osallistavaa demokratiaa.

Tutkimuksen primääriaineistona oli XR-liikkeen tuottama käsikirja *This is Not a Drill*, sekä alkuperäisen XR-liikkeen, nykyisen Iso-Britannian paikallisosaston, tuottamat internetsivustot. Näkökulma populismista ja sen tunnistamisessa hyödynnettävät tunnusmerkit johdettiin Ernesto Laclau'n tutkimuskirjallisuudesta, joista keskeisimpänä teoksena oli *On Populist Reason*. Tutkimuksen aineiston pohjalta teorialähtöisessä analyysissä yhdistettiin XR-liikkeen toimintaa teoriasta muodostettuihin tunnusmerkkeihin.

Tutkimuksen tuloksena sekä vastauksena tutkimuskysymykseen, olen analyysin ja käytettyjen tunnusmerkkien pohjalta muodostanut selkeän käsityksen, että XR-liikettä voidaan pitää Ernesto Laclau'n näkökulmassa populistisena liikkeenä. XR-liike on rakennettu muodostamaan laajan heterogeenisen kansalaisten joukon välille yhtäläisyysketju, on diskurssiltaan ja performatiivisuudeltaan selkeästi populistinen ja esittää muodostetun kollektiivisen identiteetin avulla selkeitä vaatimuksia, jotka ovat kuitenkin syvemmin tarkasteltuna monitulkintaisia ja tarkoituksellisen epämääräisiä. Kun huomioidaan XR-liikkeen perustajien akateeminen tutkimustausta poliittisista liikehdinnöistä ja XR-liikkeessä toteutunut systemaattinen massaliikkeen rakentaminen, olisikin mielenkiintoista tutkia syvemmin, onko XR-liike lopulta populistinen Laclau'n teorian *mukaisesti* vai mahdollisesti *sen avulla* rakennettu.

Tutkimuksen tulokseen ja johtopäätöksiin liittyy kuitenkin vahva tulkinnallisuus populistisen johtajan roolista sekä sen merkityksestä. Johtajatonta liikettä pitivät teoreettisen mahdollisuutena sekä Freud että Laclau, mutta eivät pitäneet sitä realistisena mahdollisuutena. Useat tieteenalan tutkijat (ks. esim. de la Torre 2019, 6) korostavat johtajan merkitystä populismissa ja osa tutkijoista (ks. esim. Diehl 2019, 137–139; Germani 1978, 88) liittävätkin karismaattisen johtajan kiinteästi populismiin. Johtajaa ei kuitenkaan pidetä yleisesti populismia määrittelevänä tekijänä vaan useimmiten populistisiin liikkeisiin kuuluvana piirteenä, kuten esimerkiksi Mudde kiteyttää;

Vaikka karismaattinen johtajuus ja suora kommunikaatio johtajan ja ”kansan” välillä ovat yleisiä populistien keskuudessa, nämä piirteet pikemminkin fasilitoivat eivätkä määrittele populismia (2004, 545).²⁹

2010 luvun aikana mobilisoituneet horisontaaliset demokratialiikkeet ovat kuitenkin osoittaneet merkittävän poliittisen mobilisaation olevan mahdollista ilman henkilöitynyttä johtajaa, mikä avaa selkeän jatkotutkimuksen tarpeen johtajan roolista populismiteorioissa ja toteutuneessa käytännössä. Myös 2010 luvulla tapahtunut populismin globaali nousu, monissa uudenlaisissa muodoissaan sekä niiden myötä merkittävästi kumuloitunut populismin tutkimusaineisto muodostaa tutkimustarpeen

²⁹ While charismatic leadership and direct communication between the leader and ‘the people’ are common among populists, these features *facilitate* rather than define populism

testata ja kehittää olemassa olevia teorioita uusien empiiristen aineistojen avulla. Populismien alati kasvava kirjo hyvin moninaisia liikehdintöjä, vahvistaa myös tarvetta päivittää Margaret Canovanin lähes 30 vuotta vanha taksonomia vastaamaan nykyisen poliittisen todellisuuden muodostamaa spektriä populistisista liikkeistä.

6. Lähdeluettelo

Primääriaineisto

- Extinction Rebellion (2021a). "Credits and Reviewers.", luettu Mar 28, 2021, <https://extinctionrebellion.uk/the-truth/the-emergency/credits-and-reviewers/>.
- Extinction Rebellion (2021b). "Emergency on Planet Earth.", luettu Mar 28, 2021, <https://extinctionrebellion.uk/the-truth/the-emergency/part-1/>.
- Extinction Rebellion (2019a). "Go Beyond Politics.", luettu May 16, 2021, <https://extinctionrebellion.uk/go-beyond-politics/>.
- Extinction Rebellion (2019b). "Tell the Truth. about Us.", luettu Mar 30, 2021, <https://extinctionrebellion.uk/the-truth/about-us/>.
- Extinction Rebellion (2019c). *This is Not a Drill : An Extinction Rebellion Handbook*, edited by Clare Farrell, Alison Green, Sam Knights and William Skeaping. London: Penguin Books.
- Extinction Rebellion global (2021). "XR in Your Area.", luettu Mar 30, 2021, <https://rebellion.global/groups/>.

Sekundääriaineisto

- Arditi, Benjamin (2010). "Review Essay: Populism is Hegemony is Politics? on Ernesto Laclau's on Populist Reason." *Constellations* 17 (3): 488-497.
- BBC. (2019). "UK Parliament Declares Climate Change Emergency." *BBC News*, -05-01. <https://www.bbc.com/news/uk-politics-48126677>.
- Berglund, Oscar & Daniel Schmidt (2020). *Extinction Rebellion and Climate Change Activism : Breaking the Law to Change the World*. Cham: Springer International Publishing AG. <http://ebookcentral.proquest.com/lib/tampere/detail.action?docID=6348297>.
- Betz, Hans-Georg (2017). "Nativism Across Time and Space." *Swiss Political Science Review* 23 (4): 335-353. doi:<https://doi-org.libproxy.tuni.fi/10.1111/spsr.12260>.
- Canovan, Margaret (1982). "Two Strategies for the Study of Populism." *Political Studies* 30 (4): 544-552. doi:10.1111/j.1467-9248.1982.tb00559.x.
- de la Torre, Carlos (2017). "Populism in Latin America". Teoksessa Cristobal Rovira Kaltwasser, Paul Taggart, Paulina Ochoa Espejo & Pierre Ostiguy (toim.), *The Oxford Handbook of Populism*, : 195–213. Oxford: Oxford University Press.

- de la Torre, Carlos (2019). *Routledge Handbook of Global Populism*. Routledge International Handbooks. Milton: Taylor and Francis.
- Diehl, Paula (2019). "Twisting Representation". Teoksessa Carlos de la Torre (toim.), *Routledge Handbook of Global Populism*, . 1. painos : 129-144. Abingdon: Routledge. doi:10.4324/9781315226446-10.
- Eatwell, Roger (2017). "Populism and Fascism". Teoksessa Cristobal Rovira Kaltwasser, Paul Taggart, Paulina Ochoa Espejo & Pierre Ostiguy (toim.), *The Oxford Handbook of Populism*, : 363–383. Oxford: Oxford University Press.
- Freud, Sigmund (1922). *Group Psychology and the Analysis of the Ego*. The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud, Volume XVIII (1920-1922): Beyond the Pleasure Principle, Group Psychology and Other Works. Translated by James Strachey. Lontoo: International Psycho-Analytical Press.
- Germani, Gino (1978). *Authoritarianism, Fascism, and National Populism*. New Brunswick: Transaction Publishers.
- Ionescu, Ghița & Ernest Gellner (1969). *Populism : Its Meanings and National Characteristics*. London: Weidenfeld and Nicolson.
- la Torre, Carlos de (2019). "Is Left Populism the Radical Democratic Answer?" *Irish Journal of Sociology : IJS* 27 (1): 64-71. doi:10.1177/0791603519827225.
- Laclau, Ernesto (2005a). *On Populist Reason*. Lontoo: Verso.
- Laclau, Ernesto (2005b). "Populism: What's in a Name?". Teoksessa Francisco Panizza (toim.), *Populism and the Mirror of Democracy*, . 48 : 32–49. London: Verso.
- Laclau, Ernesto (2006). "Why Constructing a People is the Main Task of Radical Politics." *Critical Inquiry* 32 (4): 646-680. doi:10.1086/508086.
- Laclau, Ernesto (1996). *Emancipation(s)*. London: Verso.
- Laclau, Ernesto (1977). *Politics and Ideology in Marxist Theory : Capitalism, Fascism, Populism*. London: NLB.
- Laclau, Ernesto & Chantal Mouffe (1985). *Hegemony and Socialist Strategy : Towards a Radical Democratic Politics*. London: Verso.
- Moffitt, Benjamin (2016). *The Global Rise of Populism : Performance, Political Style, and Representation*. N.p.]: Stanford University Press.
<http://libproxy.tuni.fi/login?url=https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&AuthType=cookie.ip.uid&db=e000xww&AN=1219467&site=ehost-live&scope=site>.
- Mudde, Cas (2017). "An Ideational Approach". Teoksessa Cristóbal Rovira Kaltwasser, Paul Taggart, Paulina Ochoa Espejo & Ostiguy Pierre (toim.), *Oxford Handbook on Populism*, : 27-47. Oxford: Oxford University Press.

- Mudde, Cas (2004). "The Populist Zeitgeist." *Government and Opposition (London)* 39 (4): 541–563. doi:10.1111/j.1477-7053.2004.00135.x.
- Palonen, Emilia (2020a). "Populismin Muoto, Diskursiivisuus Ja Retoriikka." *Politiikka* 62 (2): 125–145.
- Palonen, Emilia (2020b). "Ten Theses on Populism and Democracy". Teoksessa Emmy Eklundh & Andy Knott (toim.), *The Populist Manifesto*, : 55–69. London: Rowman & Littlefield Publishers.
- Peruzzotti, Enrique (2019). "Laclau's Theory of Populism". Teoksessa Carlos de la Torre (toim.), *Routledge Handbook of Global Populism*, : 33–43. Abingdon: Routledge.
- Raworth, Kate (2017). *Doughnut Economics: Seven Ways to Think Like a 21st-Century Economist* Chelsea Green Publishing.
- Rovira Kaltwasser, Cristóbal & Cas Mudde (2013). *Populism*: Oxford University Press.
- Rovira Kaltwasser, Cristóbal, Paul Taggart, Paulina Ochoa Espejo & Pierre Ostiguy (2017). *The Oxford Handbook of Populism*. Oxford: Oxford University Press.
- Shils, Edward (1956). *The Torment of Secrecy: The Background and Consequences of American Security Policies*. Lontoo: Heinemann.
- Stephan, Maria J. & Erica Chenoweth (2008). "Why Civil Resistance Works: The Strategic Logic of Nonviolent Conflict." *International Security* 33 (1): 7–44. doi:10.1162/isec.2008.33.1.7.
- Taggart, Paul (2000). *Populism*. Buckingham: Open University Press.
- United Nations Secretary-General (2018). "Secretary-General's Remarks on Climate Change [as Delivered].", last modified 10.8., luettu 28.3., 2021, <https://www.un.org/sg/en/content/sg/speeches/2018-09-10/remarks-climate-change>.
- Wilson, Tom & Richard Walton (2019). *Extremism Rebellion. A Review of Ideology and Tactics*. Lontoo: Policy Exchange.
- Zizek, Slavoj & Ernesto Laclau (1990). "New Reflections on the Revolution of our Time." .